

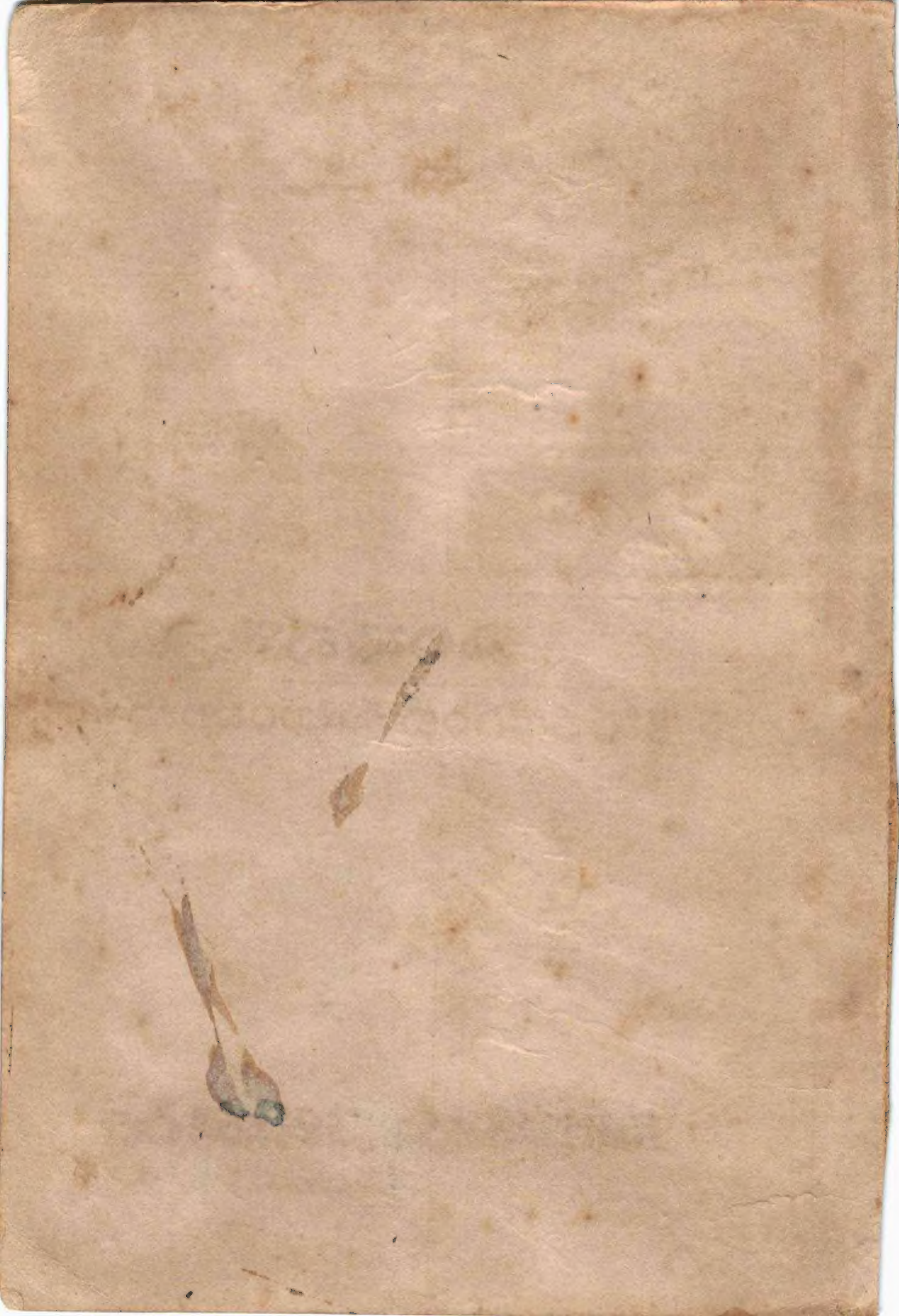
ఎండమావులు

కవికంటి కృష్ణమంగళం

కవి ప్రభురణ

D. S. Skamkar

5.12.63

Dolma. S. S.

ఎండమావులు

కొడవటిగంటి కుటుంబరావు

నవాదయ పబ్లిషర్స్

విజయవాడ 2

హక్కులు
వరూధినీ గ్రంథమాలవి

ప్రచురణ నెం. 64

ప్రథమ ముద్రణ

అక్టోబరు, 1962

వెల : రు 1.50

‘విశాలాంధ్ర’ పత్రిక
నుండి పునర్ముద్రితము

ఎండమావులు

అచెక్కు చేతికి గావటానికి రంగారావు చేసిన శరీరశ్రమ ఏమీలేదు. అయినా అతనికి ఒక రోజల్లా బస్తాలు మోశినంత శ్రమ అయినట్టనిపించింది.

తనను కోరి తెచ్చుకున్న ప్రొడ్యూసర్ తనంతట తానే రెండువేలిస్తాననీ, అంతకంటే ఇచ్చే తాహతు తనకు లేదనీ అన్నాడు. రంగారావు బేరమాడలేదు. మొదట చేతిలో పెట్టిన ఆయనే తరువాత దమ్మిడి ఇవ్వలేదు. కాఫీలూ, సిగరెట్లూ, కార్లలో తిప్పటమూ, ఎప్పుడన్నా సినిమాలకు తీసుకపోవటమూ, టిఫినులూ, రెండుమూడు సార్లు బీరూ, బ్రాందీ, కోడిమాంసంతో భోజనమూ— ఇంతే—

రాస్తున్నంతకాలమూ రాత అయిపోగానే యిస్తారని ఓర్పుకున్నాడు రంగారావు. అదే కష్టమయింది. ఆ నూరు రూపాయలు ఏనాడో అయిపోయాయి. ఆ తరువాత, పాపం ! చిన్న చిన్న వేషాలు వేసుకునే మానుమంతరావు

అనే అతనికి తన రెండు నవలలూ అంటే ఎంతో అభిమానం. ఆ హనుమంతరావు రెండూ, మూడూ చేబదుల్చిస్తూ వచ్చాడు.

రాయటం పూర్తి అయి మూడు నెలలయింది. ఈ మూడు నెలలూ డబ్బు అడగకుండా నిగ్రహించుకోవటం రంగారావుకు శ్రమ అయింది. వెనక వారప్రతికవాళ్లు తన సీరియల్ పూర్తి అయినాక పదిరోజులకు డబ్బు పంపితే “ఇవ్వవలసిన డబ్బు పదిరోజులు తొక్కిపెడితే వీళ్ళకేం తప్పో! ఈ నవలలు రాసేవాళ్ళందరూ లక్షాధికార్లను కొంటారు గామాలు” అని చిరాకు పడ్డాడు. కాని మూడు నెలలతో పోలిస్తే ఆ పదిరోజులెంత !

రంగారావు డబ్బుకోసం బాధపడటంతో బాటు యింకా అనేక విషయాలకు బాధపడ్డాడు.

తనను రాఘవయ్యగారు పిలిపించి పిచ్చరుకు రాయాలన్నప్పుడు కథకూడా తనచేతనే రాయించుకొంటారని రంగారావు అనుకున్నాడు కాని కథ అదివరకే అనుకున్నారు. (“నీకు తెలీదామేంటి? సినిమా కథలు రాయటానికి నీబోటోళ్ళుపనికిరారు. దానికి కారుడ్రైవరూ, టైపిస్టులూ, మేకప్ మాన్సూ ఆళ్ళంతా ఉంటారు” అన్నాడు హనుమంతరావు నవ్వులకు.)

నిజానికి కథ ఎవరురాసినా రంగారావుకు ఒకటే— కథకు తలా తోకా ఉంటే అదేలోపించింది. అనుమానిస్తూ అనుమానిస్తూ రంగారావు ఆమాటే అంటే రాఘవయ్యగారు

“లోపాలుంటే మనం సరిచేసుకోవాలి. మిమ్మల్ని పెట్టింది అందుకేగా?” అన్నాడు.

“ఇచ్చట కథలు రిపేరు చేయబడును!” అన్న సైన్ బోర్డు రంగారావు తలలో మెదిలింది.

రాఘవయ్యగారు రంగారావు రాసిన పది, పన్నెండు కథానికలుగానీ ఆ రెండు నవలల్లో ఏ ఒకటిగాని చదవ లేదట! తనను ఆయన ఎందుకు పెట్టుకున్నాడో రంగారావుకు అర్థంకాలేదు.

“ఒకరోజు ఒక పేరుమోసిన సినిమా రచయిత ఆఫీసుకు వచ్చాడు. సినిమా స్క్రిప్టులకు సాహిత్య గౌరవం అన్న విషయాన్ని తానే తెచ్చాడు. తెచ్చి “ఈ కాలంలో ప్రతికుమ్మరీ, దొమ్మరీ సాహిత్యం రాస్తుంటే ఇంకా సాహిత్య గౌరవమేమిటి, నా మొహం!” అన్నాడు.

రంగారావు కామాట గుండెల్లో తగిలింది.

అవును, తను పండితుడు కాదు - పన్నెండో ఏట ప్రెస్ వర్కర్ గా జీవితం ప్రారంభించినవాడు. కంప్లెట్ రుగా ఉంటూ ఒకచిన్న ప్రతిక ద్వారా సాహిత్యాభిలాష అలవరచుకున్నాడు. ఆరోజుల్లో కవులూ, కథకులూ పట్నాలకు చేరలేదు. వాళ్లు కొందరు ప్రెస్సుకు వచ్చేవాళ్ళు. వాళ్ళ రచనల పూవులు వాళ్ళే చూసుకునేవాళ్ళు.

వాళ్ళతో మాట్లాడటం తనను రచయిత కావటానికి ప్రోత్సహించింది. తనకు భాష రానిమాట నిజమే— కాని ‘వ్యావహారిక భాషకు ఒక స్వరూపం రావటానికి యింకా రెండు మూడు తరాలు పడుతుందనీ, అంతదాకా

ఎవరు నాడే భాషను వాడు రచనకు ఉపయోగించటమే కర్తవ్యమనీ అన్నారు. తనకు యింగ్లీషురాదు. అటువంటి వాళ్ళ రచనే జాతీయంగా వుంటుందన్నారు. ప్రజాస్వామ్యంలో అందరికీ రాసే హక్కుందన్నారు.

ఇన్ని రకాల ప్రోత్సాహం లభించిన మీదట రంగారావు సాహసించి ఒక చిన్న కథ రాశాడు. దాన్ని పత్రికలో వేసుకున్నాడు. తానే కంపోజు చేశాడు-ఆ ఆనందం జన్మలో మరిచేడి కాదు !... ఆ చిన్నకథనుంచి సినిమాలదాకా తోసుకు వచ్చాడు. ఒక్క చిన్న పాత్రను సరిగా పోషించలేని ఈ సినిమా రంగంలో తానొక కుమ్మరి దొమ్మరి అనిపించుకున్నాడు. రంగారావు రక్తం ఉడికి పోయింది. కాని, ఆ అవమానాన్ని కిక్కురు మనకుండా దిగమింగాడు ...

స్కిప్టు రాస్తున్నంత కాలమూ రంగారావుకు అంప శయ్యపై ఉన్నట్టే ఉన్నది. సినిమా ప్రపంచం తెలియకా, మొగమోటపడి కొన్నిరకాల మర్యాదలు పాటించి అతను మొదట్లో లేనిపోని హైరాన పడ్డమాట నిజమే. కథ తనది కానప్పుడు దాని జోలికి తానెందుకు పోవాలనుకున్నాడు: కాని కథ విషయంలో ఎవరుపడితేవాళ్లు సూచనలు చేయ వచ్చుననీ, దమ్మిడీ పుచ్చుకోనివాళ్ళుకూడా ఒక్కొక్క ప్పుడు పనికివచ్చే సూచనలు చేస్తారనీ, వైవాళ్లు చేసే సూచనలలో కొన్ని ఆమోదించబడతాయనీ అతనికి తెలిసి వచ్చింది. ఇతర పిక్చర్లలోని సంఘటనలూ, ఐడియాలూ కాపీకొట్టడం గురించి మొదట్లో రంగారావుకు ఎంతో

పట్టింపుగా ఉండేది. కాని ఇదికూడా రివాజేనని తెలుసుకున్నాడు.

కాని మరికొన్ని విషయాలు అతను అంత సులువుగా ఆమోదించలేక బాధపడ్డాడు. కథను వారాల తరబడి దిద్ది, సవరణలు చేసి, అకస్మాత్తుగా విస్మరించేశారు. ఇవాళ చాలా అద్భుతంగా ఉన్నదని రాసుకున్న సీను మరిరెండు రోజులకు కొట్టి పారేశారు. ఒక నటుడు డబ్బుకోసం వచ్చి చెక్కును చూడకుండానే ముడిచి జేబులో పెట్టేసుకుని వెళ్ళిపోయా. "అన్నట్టు స్క్రిప్టు ఎందాకా వచ్చిందో!" అన్నాడు. అక్కడక్కడా చదివి, "ఓయబ్బా!" "ఇవేం సంభాషణలండీ!" "ఇదికూడానా!" అని అతితేలికగా విమర్శించి, కారెక్కి వెళ్ళిపోయాడు.

అతను స్క్రిప్టు మూసివేసినదాకా రంగారావు శరీరంలో రక్త ప్రసరణ దాదాపు నిలిచిపోయినంతవరకు అయింది. తరవాత సెట్టుమీద ఒక నటి, "ఎవరయ్యా ఈ సంభాషణలు రాసిందీ?" అని అడిగింది. "బాగా లేకపోతే నీయిష్టం వచ్చినట్లు మార్చు" అని డైరెక్టరన్నాట్ట. అప్పటికీ రంగారావుకు ఆ స్క్రిప్టుతో అన్నివిధాలా ఋణం తీరిపోయింది—దాని బాపతు డబ్బు చేతికి రావటం తప్ప.

చివరకు పట్టలేక రాఘవయ్యగారిని రంగారావు డబ్బు అడిగాడు. రాఘవయ్యగారు కోప్పడలేదు, విసుకోలేదు. తన కష్టాలు చెప్పుకున్నాడు. వాటిని గురించి రంగారావు సానుభూతితో వినవలసిన అవసరమేమీలేదు. కాని

రచయితగా ఎవరేది ఉద్రేకంగా చెబుతున్నా వినటం అలవాటు చేసుకుని ఉండటంచేత విన్నాడు. పర్యవసాన మేమిటంటే రాఘవయ్య కష్టాలలో ఉన్నాడు. స్టూడియో వాళ్ళూ, పెట్రోలు కంపెనీ వాళ్ళూ, ప్రావర్టీలు అద్దెకిచ్చే వాళ్ళూ, నటీనటులూ, ఆర్కెస్ట్రా వాళ్ళూ, అమాంబాషతూ డైరెక్టరూ, రాఘవయ్యగారికి శత్రువులైపోయి, జలగల్లాగా ఆయన రక్తం పీల్చేస్తున్నారు. ఆయన చెప్పుకున్న వాటిలో అయిదేసివేల పద్దులూ, పదేసివేల పద్దులూ ఉన్నాయి. ఒక్క కొడాక్ వాళ్ళకు అమాంతంగా పన్నెండు వేల చెక్కు ఇవ్వవలసి వచ్చింది. ఒక్క ప్లేబాక్ పాటకు ఆవిడగారు వెయ్యి గుంజేసింది. అందులో ఆరువందలు బ్లాక్ అని చెప్పుకుంటే తీరే కష్టాలుకావు.

ఇంతమంది శత్రువులచేత పీడించబడే రాఘవయ్యగారికి తాను ఒక్కడే ఆపుడన్నమాట! ఆ శత్రువులు వేలకు వేలు గుంజడం స్వాభావికం, రంగారావు తనకు రావలసిన కొద్ది మొత్తం కనీసం అందులో సగంకోరటం అస్వాభావికం!

తనను మిత్రవర్గంలో చేర్చిన రాఘవయ్యగారు పేరునుబట్టో ఏమో, ఆయనను చూసినప్పుడల్లా రంగారావుకు తన తండ్రిలాటివాడనిపించేది! మిత్రుడుగా తన కష్టాలెందుకు వినగూడదు? ఇదేం మానవత్వం? మానవత్వమంటే మన కష్టాలు ఇంకోరితో పంచుకుని, మన సుఖాలు మనకే ఉంచుకోవడమా? ఇతరుల కష్టాలను గురించి ఆలోచించను కూడా ఆలోచించక పోవటమా?

రంగారావు, తన మూడో నవలకు బీజం వేసుకుని దానికి “మానవత్వం” అని పేరుకూడా నిర్ణయించాడు.

“కొంతైనా ఇప్పించండి. చాలా కష్టంగా ఉంది. దొరికిన చోటనల్లా చేబదుళ్ళు చేశాను.” అన్నాడు రంగారావు. ఇది రాఘవయ్యకే అప్రతిష్టగా పరిణమించి, అందరూ నవ్వుతున్నారనికూడా అందామనుకున్నాడుగాని మానేశాడు. రాఘవయ్య ప్రాధమ్యసరుగా ప్రతిష్ఠను పట్టుకు వేళ్ళాడే మనిషయితే తనని బుక్ చేసి ఉండడేమోనని రంగారావుకు అనుమానం కలిగింది.

“నే నివ్వననలేదే!” అన్నాడు రాఘవయ్య తన సత్యసంధతకు కళంకం వచ్చిన హరిశ్చంద్రుడి వాలకంతో. “కొంచెం నాలుగురోజులు-ఆగితే - కొంతైనా తప్పక సర్దుతాను. నీకూ తెలుసుగా? డిస్ట్రిబ్యూషన్ టరమ్స్ దగ్గర కొంచెం పేచీగా ఉంది. లేకపోతే....”

నాలుగురోజులు పథాలుగు రోజులయింది. డిస్ట్రిబ్యూటరీచ్చే చెక్కు-కోసం రాఘవయ్యకన్న రంగారావు పదిరెట్లు ఆత్రంగా కూచున్నాడు. చెక్కువస్తే తనకు తెలపమని ఆఫీసుబాయి దగ్గరనుంచీ అనేకమంది కాళ్ళు పట్టుకున్నాడు.

చివరకా శుభదినం రానేవచ్చింది. ప్రొడక్షన్ డిమాండ్ ‘కొలుపుల రోజున గంగానమ్మ గుడిలాగే’ సందడిగాఉంది. పెద్ద స్టార్లకు చెక్కులు కాదులో వాళ్ళ ఇళ్ళకు వెళ్ళాయి. (చాలాలో కను డిస్ట్రిబ్యూషను సెటిలయేదాకా కాలే

పీటకు పిలవవద్దనికూడా చెప్పేశారుట !) అంతకన్న
తక్కువ గేడువాళ్ళు రాసువయ్యగారి గదిలో చేరి
మామూలుకన్న మరికొంచెం ఉత్సాహంగానూ, అనందం
గానూ మాట్లాడుతున్నారు. చిల్లరబాపతు హాల్లో చెదురు
మదురుగా నిలబడి రకరకాల పోజులో కనబడ్డారు. కొందరు
రాసువయ్యగారి గదికేసి తలవూపి కళ్ళెగరేస్తే, మరికొందరు
“దానికంతా ఉందిలే !” అన్నట్టు తల రుబ్బుడుపొతం
లాగా ఆడించటమూ “నాకేనమ్మకంలేదు” అన్నట్టు
మూతి విరవటమూ, “అంతా నాడిదయ” అన్నట్టు కళ్ళు
మూసి ముఖం కప్పుకేసి ఎత్తటమూ చేశారు. కొందరు
తాము డబ్బుకోసం రానివాలకంపెట్టి చిన్న గొంతుకలతో
“ఇంకేవో” విషయాలు మాట్లాడుకుంటున్నారు.

అందరికీనూ ఆలస్యంగా వచ్చిన రంగారావు ఆ
అమాంబాపతుతో చేరిపోయాడు,

“మాతో నీకెందుకు, నువ్వు లోపలికి వెళ్ళవయ్యా”
అన్నట్టు ఒక చిల్లరనటుడు రంగారావుమీద అభినయం
చేశాడు. కాని రంగారావు గదిలోకి ప్రవేశించలేదు.
బొత్తిగా ప్రాథమిక వసరాలకు కూడా డబ్బులేని బాకీ
దార్లకు ఆ గదిలో తావులేదు. తనతో మరీ ఎక్కువ
అవసరం ఉన్న వారివద్దకు లక్ష్మీ ఆఫీసుకు వస్తుంది.

అదే అయింది కూడా. లోపలివాళ్ళను సాగనం
పుతూ బయటికివచ్చిన రాసువయ్యగారు వికసించిన
మొహంతో అమాంబాపతు వాళ్ళమధ్యకువచ్చి “ఇక మన

కేమీ చింతలేదు. మీరంతా రేపురండి! ఇచ్చేస్తాను” అన్నాడు.

“రేపు మళ్ళీ రానుకాలమూ, యమగండసూ, వారశూల ఉండకుండా చూడండి బాబూ!” అన్నాడు చిన్న కామెడియన్ సత్తెం. అందరూ నవ్వారు. ఈ అక్కలల్లు హాస్యం తగువాత, ఆ గోజీ నిలవదీసి డబ్బు వసూలుచేసుకుందామని తీర్మానించుకున్నవాళ్ల ఆట కట్టయిపోయింది.

“అంతేమరి, బంతిభోజనాలయినా కే యేనాదాళ్లకు యెంగిలాకులు! పండగెళ్లి నమర్నాడే పాకీవాళ్ళ మామూళ్లు” అన్నాడు రంగారావు.

అతడు కడుపుమండి అన్నప్పటికీ - ఈ మాటలు అక్క-డివాళ్ళకు ఘాటుగా తగులుతాయని అతడు ఊహించలేదు. అందరూ ఒక్కసారి స్థంభించిపోయినట్టు అతనికి అనిపించింది.

రాఘవయ్య అతనికేసి తిరిగి “నువ్విక్క-డే ఉన్నావా? లోపలికి రాకపోయావా?” అంటూ భుజంమీద చెయ్యి వేసి గదిలోకి తీసుకుపోయి, ఎకౌంటెంట్ రామస్వామితో “రంగారావుకు ఫైవ్ హండ్ డడ్ చెక్కు ఇవ్వండి. రేపటి డేట్ వెయ్యండి” అని చెప్పి “నేనలా స్టూడియోకేసి వెళ్తోస్తానూ!” అంటూ వెళ్ళిపోయినాడు.

తరువాత అరగంటసేపు కూచోబెట్టి రామస్వామి “మీరిక్కడదానే ఉంటారా? చెక్ పైన అయ్య సిగ్నేచర్ 2).

చెయ్యవలెనే. సాయంకాలంవచ్చి తీసుకోండి! మీ చెక్ ఎక్కడికీపోదు!” అన్నాడు.

“డబ్బే ఇవ్వగూడదూ. అయిదువందలేగా!” అన్నాడు రంగారావు.

రామస్వామి తన కష్టాలు ప్రారంభించాడు, చెక్కు తయారుచేస్తూ.

“చూస్తిరా? రేపటి డేట్ గా వేస్తినీ! క్యాష్ ఇచ్చే దానికేమీ! ఇవ్వొచ్చునూ! మరి పిల్లకాయల టిఫిన్ కరు జుకూ, ఇంకా చిల్లర కరుజులుకూ క్యాష్ దా సెలవయి పూడుచునే! రేపు మీరు క్యాష్ చేయవచ్చును! క్రాస్ చేస్తునా? ఓపెన్ గా విడుస్తునా? మీకు ఎకౌంట్ ఉంది గదా?” అన్నాడు రామస్వామి.

“నాకు ఎకౌంటూ బాకౌంటూ లేవులెండి,” అన్నాడు రంగారావు.

“సరీ అప్పో, బేరర్ చెక్ ఇస్తును. బాంకుకు వెళ్లి నేరుగా క్యాష్ పుచ్చుకోవచ్చునూ!”—

మర్నాడు ఉదయంగాని రాఘవయ్య సంతకంతో చెక్కు రంగారావు చేతికి అందలేదు. దాన్ని తీసుకున్నప్పుడు రంగారావు మనస్థితి దూరప్రయాణంచేసి గమ్యవాస్థానాన్ని చేరుకునేవాడి స్థితిలో ఉన్నది.

అయిదువందలు! అంతడబ్బు తనచేతికి ఇంతవరకు ఎవ్వరూ ఇవ్వలేదు. ఇదికూడా తనకు రావలసినదానిలో కొంతే. ఇంతడబ్బు తనబోటివాడికి సినిమారంగంలో తప్ప

ఇంకెక్కడ దొరుకుతుంది? ప్రెస్ వర్కరుగా ఉంటూ ఎన్నో ఏళ్ళు పనిచేశాకగాని రంగారావు ఏడాదికి ఐదువందలు సంపాదించలేదు.

అతనికళ్ళు మల్లీమల్లి ఐదువందల సంఖ్య మీదికి వెళ్ళాయి - నాగరికత చేసిన చిత్రమైన ఏర్పాట్లు బ్యాంకులో ఉండే డబ్బులో ఐదువందలు తనది కావటానికి ఈ కాగితం ముక్క కీలకం!

“ఈ బ్యాంకు తెలుసుగా, పానగల్ పార్క్ దగ్గరే ఉంటుంది. పదిగంటలు దాటితే మూస్తారు. వెంటనే వెళితే గాని—ఆలస్యం కావచ్చు” అని అసిస్టెంట్ డైరెక్టరు చెప్పినమాటలు చెవులలో మోగుతూ రంగారావు బయలు దేరాడు.

అతను బ్యాంకు ఎక్కడున్నదీ కనుక్కునేటప్పటికే తొమ్మిదీముప్పావైపోయింది. లోపలికిపోయినాక అతని కంఠా అయోమయంగానూ, అగమ్యగోచరంగానూ తోచింది. ఈ చెక్కు ఎవరికివ్వాలి? ఏంచెయ్యాలి? ఏం చెయ్యాలో ఎవరినడగాలి?

ప్రతిమనిషికి కొన్ని విషయాలు వర్జ్యంగావుంటాయి. ఆ విషయాలను గురించి ఆలోచించవలసివస్తే బుర్ర పని చెయ్యక ముడుచుకుపోతుంది. రంగారావును ఎంత పెద్ద ప్రెస్ లోకి తీసుకుపోయినా కొద్దిసేపట్లో దాన్ని అవగాహన చేసుకోగలుగుతాడు. ఇప్పుడిప్పుడు ప్రతికాకార్యాలయాలలోకూడా అతనికి మిస్టరీ ఏమీలేదు. కాని బ్యాంకు పూర్తిగా మిస్టరీ.

బోనులో పులిలాగా కటకటాలవెనక కూచునివున్న ఒక యువకుడు రంగారావుపక్షే సంక్షోభంచూసి, “ఏమండీ మీపని ఎవరన్నా చూస్తున్నారా?” అని అడిగాడు.

రంగారావు మారు మాట్లాడకుండా చెక్కుతీసి, కంఠలోనుంచి అతనికిచ్చాడు. అతను గాన్ని ఎగాదిగా చూసి, “ఓపెన్ చెక్కే! క్యాషు ఫీసుకుంటారుగదూ? ఐడెంటిఫికేషన్ అవసరమే!” అన్నాడు.

“అంటే!” అన్నాడు రంగారావు.

“మీరేగా డి. వి. రంగారావు.”

“అవును.”

“మమ్మల్ని గుర్తించేవల్లేవరేనా—”

బోనులో పులిమాట పూర్తి కాకమునుపే, “ఏం గురూ?” అన్న కేక వినిపించింది. కామెడియన్ సత్తెం దేవుడల్లె వచ్చాడు.

“సత్తెంగారికి తెలుసాఏం? ఇకనేం! దీనివెనక సంతకం చెయ్యండి” అంటూ శ్యాంకు గుమాస్తా చెక్కు రంగారావుకు తిరిగియిచ్చాడు. తన చెయ్యి వదిలిపోయిందనుకున్న చెక్కు తిరిగి చేతికిరావటం రంగారావుకు అశుభంగా తోచింది. బారిష్టరు పార్వతీశం టోపీలాగా అది తనను వదలదేం?

రంగారావు సత్తెం సహాయంతో చెక్కు వెనక ఇంగ్లీషులోనే సంతకంచేసి క్లర్కుకు తిరిగి యిచ్చేశాడు.

“అలా కూచోండి” అన్నాడు క్లర్కు.

రంగారావుకు సత్తెం తోడు కూచున్నాడు. ఇద్దరూ మాట్లాడుకోవటంలో కాలయాపన తెలియకుండా జరిగింది. రంగారావు తలఎత్తి చూసేసరికి బ్యాంకుకు వచ్చిన వాళ్లందరూ వెళ్ళిపోయి ఉన్నారు. గడిచూరం పదికొట్టింది. జవానువచ్చి బ్యాంకుద్వారం ఒక రెక్క మూశాడు.

“సత్తెంగారూ!” అని కర్లు పిలిచాడు.

సత్తెం లేచివెళ్ళి అతనితో ఏదో మాట్లాడివచ్చి రంగారావుతో “క్యాష్ లేదుట!” అన్నాడు.

ఆ చెవ్ నాలుక గీసుకొనటానికి కూడా పనికిరాదన్నది బుర్రలోకి ఇంకటానికి రంగారావుకు చాలాకాలం పట్టింది. అదేరేటున అతనికాళ్ళు చల్లబడటమూ, కడుపు మండిపోవటంకూడా జరిగింది.

రంగారావు ఇంటికి వెళ్ళేసరికి సుందరం బయటికి వెళ్ళబోతున్నది. అతని మొహంచూస్తూనే, “ఇంత ఆలస్యమయిందేం? అన్నంఉంది పెట్టుకుంటానా? ఆళ్ళు డబ్బిచ్చి చావలేదుగా! అరవపిచ్చర్లో చిన్నయాసం ఉండటం. యేళ్ళు మలై రమ్మన్నాడు” అన్నది సుందరం. అతని రొమ్ము మీద కుడిచేయ్యి ఆనించి.

“పోయిరా, నీ అదృష్టమన్నా కాస్త బాగుం దేమో!” అన్నాడు రంగారావు సుందరం మొహంకేసి చూడకుండా:

“ఇప్పుడు నీ అదురుస్తాని కేవోచ్చిందో!” అన్నది సుందరం చేత్తో అతన్ని తోస్తూ.

“మారని చెక్కిచ్చారు —” రంగారావు పగుష
మైన మాట ఉపయోగించాడు.

“అశ్శజిమ్మడ! .... పోనీ నువ్వన్నంతిన్నాకపోతారే!
రా అన్నానికి?”

“వద్దు సుందరం. నే పెట్టుకుంటారే! ముందు
ఏదన్నా రాసుకోవాలి. బుర్రంతా చెడి ఉంది.”

“అందుక్కాదు. అన్నం తింటే నాతోనూ కూడా
రావచ్చుగా?”

“నువ్వెళ్ళిరా. నేను రాసుకుంటారే. నే వొస్తే
నీకూడా చుక్కెదురు”

సుందరం తనచెయ్యి మెల్లిగా అతని భుజంమీదికి
జరిపింది. ఏమీ అనలేదు. ఆమె చేతిభాష రంగారావుకు
తెలుసు. అతను అప్రయత్నముగా చిరునవ్వునవ్వి.
“వెళ్ళిరా!” అన్నాడు.

ఆమె వెళ్ళినాక అతను తన కాగితాల పైలు తీసు
కుని రాయటానికి కూచున్నాడు. “మానవత్వం” అని పైన
రాసి ఆలోచనలో పడ్డాడు. ఎంతవద్దన్నా అతని ఆలోచ
నలు రాఘవయ్యమీదికే వెళ్ళాయి.

ఎంత మోసం! ఎంత ద్రోహం! బ్యాంకులో ఉన్న
డబ్బుంతా నిన్ననే అయినవాళ్లందరికీ సర్దేసి తనకు ఇవ్వాలి
తేదీ వేసి చెక్కిచ్చారు. తనకు తండ్రివంటి రాఘవయ్యకు
అసలు శత్రువు తనే-ఆయన శత్రువులల్లా చెప్పకునేవాళ్ళు
కానేకారు, వాళ్ళందరికీ డబ్బు ముట్టిపోయింది. ఈ రాఘ
వయ్య డబ్బులేనప్పు డివ్వలేడు, డబ్బున్నప్పుడివ్వడు! తన

తండ్రికి ఈయనకూ పోలికేమిటి-ఆ పేరొకటితప్ప.

రంగారావుకు తన తండ్రి బాగా జ్ఞానం. ఆ రోజుల్లో తాను రంగారావుకాదు రంగడు.

రాఘవయ్య-రాఘవులు నోరున్న మూగవాడు. సాధారణంగా మాట్లాడేవాడు కాదు. ఎవరన్నా ఏదన్నా ప్రశ్నవేసినా చాలాసేపటికిగాని సమాధానం చెప్పేవాడు కాదు. ఆయన్ని లోకం అమాయకుడుగానూ, అసమర్థుడుగానూ చూసింది. “ఆ వండంగమేమో తనేమోతప్ప ఆ మానవుడికింకోగొడవేలేదు” అని అసంఖ్యాకులు తన తండ్రిని గురించి అనగా రంగడు విన్నాడు. ఆ మాట నమ్మాడు కూడా.

అయితే తనకు లోకానుభవం కలుగుతున్నకొద్దీ, తనతండ్రి చిన్నతనంనాటి విషయాలు ఇతరులు చెప్పగా విన్నవి అర్థమవుతున్నకొద్దీ, రంగడికి తండ్రిని గురించి అభిప్రాయం మారిపోయింది. ఈనాడు అతనిమనసులో ఉన్న తండ్రి మనుషుల్లో అపూర్వమైనవాడు. ఇందులో కొంత రంగారావు కల్పన ఉంటే ఉన్నదేమోగాని, ఆ కల్పనలో అసత్యం ఏమీలేదు. ఏ మనిషినిగురించి వాస్తవంగా చిత్రించాలన్నా కొంత కల్పన కావాలి.

రాఘవుల్ని చిన్నతనంలో గొడ్డవెంట పంపే వాళ్ళుట. ఒకనాడు రాఘవులు వండంగి బ్రహ్మయ్యగా రింటిమీదుగా గొడ్డను తోలుకుపోతూ అక్కడ ఆగి బ్రహ్మయ్యచేసే వండంగం చూడసాగాడు. గొడ్డదారి గొడ్డ

దయింది. అందుకు రాఘవులు తన్నులుతన్నాడు. కాని మర్యాద మళ్ళీ బ్రహ్మయ్యగారింటిముందు ఆగిపోయాడు.

సంజేహంలేదు. వడ్రంగంలో రాఘవులుకు ఏదో సాందర్యం కనిపించి ఉండాలి. తండ్రి వడ్రంగం చేసేటప్పుడు రంగడు చిన్నతనంలో దగ్గిరుండి చూసేవాడు. రంపంతో కర్రలు కోసేటప్పుడు రాఘవులు ఒక చెనితో రంపం చప్పుడు వినేవాడు. బాడితతో చెక్కుతుంటే లేచే పేళ్ళను మెరిసే కళ్ళతో చూసేవాడు. ఏ చెక్కనైనా చిత్రకపట్టేటప్పుడు మధ్యమధ్య చేత్తో తడివి దాని మునుపు చూచి మురిసిపోయేవాడు.

రూపంలేని కొయ్యనుకోసి, చెక్కి మలిచి, నునుపు చేసి తనకు కావలసిన రూపం ఇవ్వటంలో తన తండ్రికి ఎటువంటి ఆనందమూ, తృప్తి ఉండేదో రంగడు చిన్నతనంలోనే తెలుసుకున్నాడు. ఆయన తన పనిముట్లను తాకేపద్ధతిలోనే ఎంతో ఆపేక్ష ఉండేది.

బ్రహ్మయ్యకు పిల్లలులేరు. రాఘవులుకు వడ్రంగంలో ఉండే అభిలాష అర్థంచేసుకుని పనినేర్పాడు. బ్రహ్మయ్య సామాన్యపు వడ్రంగి. రాఘవులు తనదగ్గర చేరినాక బ్రహ్మయ్యకు వడ్రంగంపనిమీద గురి పోయిందేమో కూడాను.

తానుచేసిన వస్తువేదన్నా రాఘవులు చేతబట్టుకుని అటూ ఇటూ తిప్పిచూసి ఆనందం కనబరిస్తే బ్రహ్మయ్యకు ఆనందం పొంగివచ్చేది. “బాగుందట్రా, రాఘవులూ!” అని అడిగేవాడు. రాఘవులు తల ఆడిస్తే “నువు

కూడా అట్టాగని చెయ్యాలి, వెలిసిందా?" అనేవాడు బ్రహ్మయ్య.

రాఘవులు వడంగిగానే జీవించాడు. కాని అందులో ఆయన సంపాదించినది బహుకొద్ది. పీటలూ, ముక్కాలి పీటలూ, మంచాలూ ఎక్కువగా చేయించుకునేవారు. కిటికీలూ, దర్వాజాలూ ఎప్పుడన్నా చేసేవాడు. అట్లాగే సందుగాయి పెట్టెలు కూడా చేసేవాడు. జాజిచెక్కలో బీరువాలు అరుదుగా చేయించుకునేవాళ్ళు.

చిన్నతనంలో తనకుకూడా వడంగి పనిలో ఉండే అందం అర్థమయేటట్టు చెయ్యటానికి తండ్రి ప్రయత్నించి నట్టు తండ్రి పోయినాకగాని రంగడికి అర్థంకాలేదు మొత్తంమీద ఈవిషయంలో రాఘవులు ప్రయత్నాలు కొంచెముకూడా ఫలించలేదు. వడంగమంటే కూడూ గూడ్డా పెట్టే పనికాదని చిన్నతనంనుంచీ రంగడు వినటమే ఇందుకు కారణం కావచ్చు.

“రంగా, ఆ సిన్నబర్నా ఇటండొకో. ఆ మర మేకులు నాలుగిటియ్యి.... అయి తీగిమేకులూ. యిదానానా. ఆ పొట్టంలోయి మరమేకులు,” అంటూ తండ్రి పనులు చెబుతుంటే రంగడు చేసేవాడేగాని వాడి ధ్యాస ఇంకెక్కడో ఉండేది.

తాను ఏదన్నా మంచి పనితనంగా చేశాననుకున్నప్పుడు రాఘవులు మీసాల్లోంచి నవ్వుతూ, “చూశా

వంట్రా రంగా!" అని కళ్ళు ఎగరేస్తే రంగడు చూసేవాడే గాని, వాడి కళ్ళలో మెరుపు ఉండేదికాదు.

ఎప్పుడన్నా దారితప్పి రంగడు తన పనినిగురించి ఏదన్నా అడిగితే రాఘవులుకు ఎక్కడలేని ఉత్సాహమూ కలిగేది.

"ఇయేంటయ్యా?" అని రంగడు అడిగేవాడు.

"అయో, అయి యిత్తడి పూల్లే!"

"ఎందుకయ్యా యియో"

"ఆ శాతుల్లుగారి పీచులకు నాలుగుమూల్లా యెయ్యటానికి."

"ఇయి బంగారంవా, అయ్యా?"

"సీ యెదనా, యిత్తడియిరా!"

"బంగారపూ వేసుకోరా అయ్యా?"

"యేసుకునే మారాజు లుండరు మరీ!"

ఇటువంటి సంభాషణలు జరిగినప్పుడు తనకుకూడా వ్రడంగంలో ఆసక్తి పుడుతున్నదనుకుని ఉంటే, తన తండ్రికి ఆ తరువాత ఎంత ఆశాభంగం కలిగి వుండాలో రంగడు ఊహించుకుని ఆవేదన పడేవాడు.

అయితే తాను వ్రడంగి కానందుకు మాత్రం రంగడు ఎప్పుడూ చింతించలేదు. వ్రడంగం తన తండ్రి దారిద్ర్యాన్ని తీర్చలేకపోయినా; దారిద్ర్యం మటుకు ఆయనకు వ్రడంగంలోగల ఆసక్తిని చివరకు తన పొట్టన పెట్టుకున్నది. అది ఈ విధంగా జరిగింది.

“రంగడు పదేళ్ళవాడై వుండగా పెద్ద వీధిలో ఒక ఫర్నిచరు కార్ఖానా వచ్చింది. అందులో తయారయ్యే సరుకు చాలా నాజూకైనదీ, ఖరీదైనదీనూ. అందులో ఎటువంటి అద్దాల బీరువాలు ! ఎన్నిరకాల అందమైన కుర్చీలు ! ఎంత నాజూకైన పందిరి పట్టుమంచాలు ! ఎంత షోకైన సోఫాలు ! రోజ్ వుడ్తో చేసినవీ, సిడార్ వుడ్తో చేసినవీ, టేకువీ...

రాఘవులు ఆ కార్ఖానాలో కూలికి చేరాడు. కార్ఖానా గోడయిన మల్లుపంచెలు గట్టి, సిల్కు లాల్చీ తొడిగి, కళ్ళద్దాలు పెట్టి, సెకిలుమీదవచ్చి, మంచి సువాసన సిగరెట్లు కాలుస్తూ, ఇంగ్లీషు వార్షికు పూసిన బల్ల దగ్గర కూర్చునేవాడు. ఆ కార్ఖానాలో అంతా ఇంగిలీసు వడ్రంగం. చేబాడితలేపు, చేతి రంపాలే తప్ప పెద్ద రంపాలేవు.

సంతాన పనిచేసుకున్న దానికన్న రాఘవులు ఈ నాకరీలోనే నాలుగు డబ్బులు కళ్ళజూశాడు. కాని ఆయనకు వడ్రంగంలో లోగడ లభించిన ఆనందం కాస్తా పోయింది. రాత్రింబగళ్ళు పనిచేసినా అలవని రాఘవులు కార్ఖానానుండి డీలాపడి నీరసించి ఇంటికి వచ్చేవాడు.

“ఎన్నడూలేదు. ఇంత నీరసంగా ఉంటుండదేం దబ్బా” అని రాఘవులు ఆశ్చర్యపడితే రంగడి తల్లి సీతమ్మ, “ఏండ్లు పైబడ్డకొందికీ సత్తవ తగ్గదూ మరి ?” అనేది.

ఈ కార్థానాలో పనిచేస్తూ తన తండ్రి పనిచేతగాని వాడసికూడా అనిపించుకున్నట్లు రంగడి కనుమానం. ఏమైనా రాఘవులును కంగడిసినది కేవలం శరీరశ్రమ కాదు. మానసికవ్యథ కూడా కొంతకావచ్చు. ఆ నౌకరీ చేస్తూనే రాఘవులు, యాబై సిండ్కుండానే చనిపోయాడు.

రంగడు తనతండ్రిని పూర్తిగా అర్థం చేసుకున్నా ననుకన్నాక తానెరిగిన వారిళ్ళలో అనేకమంది ప్రవీణులనదగిన వారితో తండ్రిని పోల్చిచూచి, తన తండ్రి గొప్పవాడనే నిర్ణయానికి వచ్చాడు. ఆ మినిషికి జీవితంలో ఒక నిజమైన లక్ష్యం-ఒక గురి - నొరికింది. దానికి తన హృదయాన్ని, ఆత్మనూ అంకితం చేశాడు. తన తండ్రి పొందిన అపజయమల్లా కార్థానాలో కూలికి కుదరటం. ఆ పనిలో చేరినాక ఆయన తనకు కావలసిన పని తాను కోరినట్లు చెయ్యలేడేమో-కాని అంతదాకా తనతండ్రి జీవితానికి ఏ వంకాలేదు. డబ్బు సంపాదించలేకపోవటం ఒక్కటి మినహాయిస్తే.

తన తండ్రితో పోలిస్తే ఈ రాఘవయ్య-మూరని చెక్కుల రాఘవయ్య-ఒకమనిషా? ఎంత డబ్బుండి ఏం లాభం? ఎప్పుడూ డబ్బులేదో అనే ఏడుపేగద? తన తండ్రి ఏనాడూ ఇంకోడిది ఒక్క దమ్మిడి ఎగ్గొట్టలేదే! ఇతరులు ఆయన కష్టం తిన్నారేమోగాని!...

రంగారావు ఆత్మపరిశోధనలోపడి తన తండ్రి మనసు వ్రడంగంలో లగ్నమయినట్లుగా, తన మనసు ఏ పనిలోనైనా లగ్నమయిందా అని ఆలోచించుకున్నాడు.

కాని తృప్తికరమైన సమాధానం రాలేదు. ప్రెస్సు వాతావరణంలో తాను కొన్ని ఏళ్ళపాటు మునిగి తేలినమాట నిజమే. కంపోజింగు సరదాగానే ఉండేది. కాని అందులో తాను నిజంగా లీనమయ్యాడా? లేదు. అంతకన్న కథలు రాయటమే తనకు ఎక్కువ ఆనందం ఇచ్చిందేమో. రాసిన కథను తాను మళ్ళీ మళ్ళీ చదువుకుని కొంత ఆనందం పొందినమాట నిజం. తనకథలుచదివితోటి వాళ్ళు ఆశ్చర్యపడి మెచ్చుకుంటే తాను ఉబ్బిపోయిన మాట నిజమే. కాని కథలు రాయటంలో కూడా తాను ఒక అస్పష్టమైన అసంతృప్తిని పొందాడు. తనకు తెలుగుభాష అంతగా రాదనో, తన మనసులోని భావాలు మాటల్లో చెప్పటంలో నైపుణ్యం చాలదనో, తనకు ఇంగ్లీషు రాదనో-ఏనో ఒక దుగ్ధ తనను వెంటాడుతూనే వస్తున్నది. శోటికథకులలో ఇంగ్లీషు సాహిత్యం చదివిన వాళ్ళతో మాట్లాడినప్పుడూ మాటలను తనకన్న పదునుగా ఇతరులు వాడటం చూసినప్పుడూ అతనికి ఈ బాధ మరింత అవుతూ వుంటుంది. ఇందుకు తాను చింతించనవసరం లేదని నమ్మకంగా చెప్పినవాళ్ళు లేకపోలేదు-కాని ఆ మాటలో గురికుదరాలి, నిలవాలి. అదే జరగటంలేదు. ఇటువంటి బాధలూ, సంకోచాలూ తన తండ్రి ఎరుగడు.

తండ్రిలాగా తానుకూడా ఒకరకం పనికి అంకితం కాలేకపోతే ఆ అప్పు కొంతవరకా కాలానికి చెందినదేమో, తనది కాదేమో-అనికూడా రంగారావుకు అనిపించింది. కాలం చిత్రమైన మార్పులు తేస్తున్నది. చివరి రెండేళ్ళూ

తన తండ్రి ఫర్నిచరుషాపులో కూలి చెయ్యలేదా ! అది కాలప్రభావంచేత కాదా ?

సినిమాలలో కూడా వడ్డంగులున్నారు. తన తండ్రి చేసినది వడ్డంగమైతే వీళ్లు చేసేది వడ్డంగమే కాదు. కాని వీళ్ళు తన తండ్రికన్న ఎన్నో రెట్లు సంపాదిస్తున్నారు. ఉన్నంతలో హాయిగా బతుకుతున్నారు కూడా. ఇదంతా కాలప్రభావమే.

ఒకరిదాకా ఎందుకు ? తాను సినిమాలలోకి రావటం కాలప్రభావమే. తనకు దొరికిన ఈ ఛాన్సుకోసం తపస్సు చేస్తున్నవాళ్లున్నారు. “మీకు ఛాన్సు దొరుకుతుందేమో గాని, మారనిచెక్కులు తప్ప మరేమీదొరకవు” అంటే, వారిలో కొందరు లక్ష్యపెట్టకపోవచ్చు. వాళ్ళే తనకున్న తన తండ్రిలాటి వాళ్లేమో ? ...

రంగారావు కళ్లు గట్టిగా నలుచుకుని, జుట్టు రేపుకుని కాగితాలకేసి చూశాడు. పై కాగితంమీద “మానవత్వం” అని మాత్రం రాసిఉంది. అతను తాబేలులాగా తన ఆలోచనలన్నీ లోపలికి ముడుచుకుని మనస్సును కేంద్రీకరించి రాయ నారంభించాడు.

రంగారావు రచనచేసే పద్ధతి మరీ ప్రాకృతంగా ఉండేది. దాన్ని గమనించినవాళ్ళకు వడ్డంగంకన్న వ్యవసాయం స్ఫురించేది. ఒక ఐడియా దొరికితే దానికి తన మనసులో యింత పాటుచేసి; ఆక్షణాన తనను వదిలించే ఆలోచనలూ, ఆవేశాలూ ఎరువుకిందవేసి ఎలాటి మొక్కవస్తుందోనని ఎదురుచూసేవాడు. మొదట్లో మొక్కచాలా

నింపాడిగా పెరుగుతుంది. కాని పోసుపోసు దాని పెరుగు
దల చాలా వేగంగా సాగేది.

ఒక కథ గాని, నవలగాని చాలాభాగం ముందే
అనుకుని ప్లాన్ ప్రకారం రాసుకుపోయేవాడికి దాన్ని తిరిగి
చదువుకోవటంలో ప్రత్యేకమైన ఆనందం ఏమీ ఉండదు.
కాని రంగారావు రచనలలో అతని చెయ్యి ఉన్నంత మేర
ప్రకృతి చెయ్యి కూడా ఉండటంచేత రచనలను చదివి
మళ్ళీ మళ్ళీ ఆనందం పొందటానికి వీలుండేది.

చీకటిపడి అక్షరాలు కనిపించకుండా పోయినదాకా
అతను రాస్తూనే ఉన్నాడు. కాని అప్పటికింకా నాలుగో
పేజీలోనే వున్నాడు. తన అనుభవంనుంచే రాసే మనిషి
కావటంచేత అతనికి తాను సృష్టించే పాత్రలను గురించి
రాసేదానికన్నా చాలా హెచ్చు తెలిసి ఉంటుంది. అందులో
తాను ఏది ఉపయోగించుకోవాలన్నది నిర్ణయించటంలో
కాలయాపన జాస్తిగా అవుతుంది. అదీగాక ఆరంభదశలో
అతను ప్రతి నాలుగైదు వాక్యాలూ కనీసం రెండేసిసార్లు
చదివిగాని ముందుకు సాగేవాడు కాదు.

రాసే కాగితాలు పైలులో పెట్టి కలం మూసేస్తూనే
రంగారావు తనలో చెలరేగే మంట రచనావేశం కాదనీ
ఆకలి అనీ తెలుసుకున్నాడు. అతనులేచి దీపంవేసి చప్పగా
చల్లబడిపోయిన వంటకాలతో అన్నం తిన్నాడు. ఇంట్లోకి
తాళం పెట్టి తాళపుచెవి పక్కింటి సంతానంకిచ్చి రాఘు
వయ్యగారి ఆఫీసుకు బయలుదేరాడు.

ఆఫీసులో రాఘవయ్యలేడు. రామస్వామి చెక్కు

విషయం చాలా ఆదుర్గా కనబరిచాడు.

“క్యాష్ లేదనేసినారా? అడదా! నిండా మోసమై పూడ్చిందే! క్యాష్ ఉండవలసి తలపెట్టినది. ట్రాన్స్ఫర్ డిక్లీ అయిందంటే వుండవచ్చు. మీ రేమీ అవసరపడకండి. రేపు తిరిగి చెక్ బ్రెజెంట్ చేసినారంటే కట్టాయం క్యాష్ అయితీరును.”

“ఇట్టా రోజూ బ్రెజెంట్ వేస్తూ ఉండనా బ్యాంకుకు” అన్నాడు రంగారావు.

రామస్వామి నన్ని “ఎందుకు సార్, ఆ చెక్కు నాకివ్వండి. నేను, మీకు మన పిల్లకాయచేత క్యాష్ తెప్పించి పెడతాను” అన్నాడు.

రంగారావు జేబులో మాలిన చెయ్యి బెట్టి మళ్ళీ తీసేశాడు. ఈ పనికి చెక్కు తన చేతినుంచి పోతే తాను మళ్ళీ నిన్నటి స్థితిలో ఉంటాడు.

“ఎందుకులండి. నేనే బ్యాంకుకు బ్రెజెంట్ చేస్తాను. ఇది ఎవరికన్నా చూపించటానికై నా ఉంటుంది. సినిమా కంపెనీలో స్క్రిప్టు రైటరునని చెప్పుకుంటూ చేబదుల్లడుగు తుంటే ఎవరూ నమ్మటంలేదు. ఈ చెక్కు చూపిస్తేనే నమ్ముతారు!” అన్నాడు రంగారావు.

రామస్వామి మొహాన చిరునవ్వుకూడా లేకుండా పోయింది.

“ఒక్క నిమిషం దయచేసి కూచోండి. నేనే క్యాష్ యిస్తును. అయ్య అడిగితే వెనక చెప్పుకుంటాం.”

రంగారావు.. కూచున్నాడు. రామస్వామి రసీదు

తయారుచేసి దానిమీద రెవెయ్యూస్టాంపు అంటించి రంగారావును సంతకం పెట్టమన్నాడు.

“మళ్ళీ సంతకమా? డబ్బేదీ?”

“ఇస్తాను సార్, సంతకం చెయ్యండి. మీ ఆ చెక్కు నాకిచ్చేయ్యండి. కాన్సెల్ చేసి విడుస్తున్నా. అయిపోయిందిగదా! ఇనుగోసార్ క్యాషు! పెద్దనోట్లెస్తునా? కొత్త అయిదురూపాయల బండిల్ అట్ను ఇస్తునా? తీసుకోండిసార్. మీకు నాపైన నిండాకోషం వచ్చేసింది. నేనే నిండా నంజహాన్ అని తలెసిరి. ఏంచేసింది.”

రంగారావు కొత్త ఐదురూపాయల కట్ట తీసుకుని దాన్ని అటూ ఇటూ తిప్పిచూశాడు. కావలిస్తే నోట్లు ఎంచి చూసుకోమనీ, నీలుకూడా ఊదదీయలేదు గనుక సరిగానే ఉంటాయనీ, అనుమానం ఉంటే తీర్చుకోవటం మంచిదనీ, ఈ కాలంలో “ఎవర్నీ-బ్యాంకేమిటి, దేవుణ్ణి కూడా నమ్మేదానికి కూడదు” అనీ రామస్వామి చెప్పాడు.

రంగారావు నిర్లిప్తంగా నోట్లకట్ట జేబులో పెట్టుకుని ఇంటిదారి పట్టాడు. ఆ పొద్దున చెక్కు తీసుకొన్నపుడు శరీరమంతటా పాకిన తిమ్మిరిలో అణుమాత్రమైనా ఇప్పుడతనికి లేదు “అనుభవం కావాలి! అనుభవం! అది ఉంటే వెయ్యిరూపాయల నోట్లకట్ట కూడా నిర్లిప్తంగా జేబులో పెట్టేసుకొనవచ్చు” అనుకున్నాడతను.

సుందరం తిరిగి వచ్చేసరికి రాత్రి తొమ్మిదిన్నర ఐంది. రంగారావు దీపంకింద కూచుని రాసుకుంటున్నాడు.

అతను తలఎత్తి చూసి, “వేషం కూడా వేసినట్టున్నావే?” అన్నాడు.

“ఏ వేషం, పాడేషం! అయేపోయిందికూడా. ఎష్టా) యేషను మనాల్సిందే. సచ్చినాడిపెళ్ళి కొచ్చిందే చాలు; ఏం చేస్తా? యాభై ఇచ్చారు” అంటూ చేతిసంచిలోనుంచి సుందరం ఐదు పదిరూపాయల నోట్లుతీసింది.

రంగారావు లేచిపెళ్ళి పెట్టెలోనుంచి కొత్త ఐదు రూపాయల నోట్లకట్ట తీసిచూపిస్తూ, “అయినాందలు!” అన్నాడు.

“ఓరి బుల్లోడా!” అంటూ సుందరం రంగారావును వాటేసుకున్నది.

తాను వదిలిగా రంగారావు తనను వొదిలేటట్టు లేడని గ్రహించి. “నీక్కూడో! నేను ఆరుగంటలకి ఎక్కి తొక్కి నంతటి టిఫినుతినా. కడుపులో రాయలై కదల్చు దిక్కు. మాలిన టిఫిను!” అన్నది.

“నేనూ ఆవేళకే తినా” అన్నాడు రంగారావు.

సుందరం రంగారావు భార్యకాదు. ఆమె ఎవరి భార్యకాదు. ఆమెను పెళ్ళికాలేదు. కాని వాళ్ళిద్దరూ ఇంచుమించు ఒకేఈడువాళ్ళు. చిన్నతనంనుంచీ స్నేహంగా కలిసితిరిగారు. వాళ్ళవి దాదాపు ఎదురెదురు ఇళ్లు.

రంగణ్ణయినా తల్లి కొంతలోకొంత అదుపులో ఉంచేదిగాని, సుందరం స్వేచ్ఛాజీవి. చెల్లెక్కేది, గోడలెక్కేది మగ సిల్లల్నికూడా తన్ని మాట్లాడేది. సుందరం ఎప్పుడూ రంగడితో తిరగటం చూసి ఓర్వలేక రంగడి

పక్క-ఇంటివాళ్ళ పిల్ల గంగమ్మ ఒకనాడు ఇద్దర్నీ కలిపి
బూతుమాట అన్నది. సుందరం గంగిని దుమ్ములో పడేసి
కాలితో చచ్చేట్టుతన్ని, “నీ యబ్బగాడితో చెప్పకో!”
అన్నది.

గంగమ్మ అక్కసుకు కారణం లేకపోలేదు. రంగడి
తల్లి నీతమ్మ దాన్ని ఏనాడో కోడలుగా వరించింది.
అయితే రంగడికి అదంటే చిన్నప్పటినుంచీ రోతే. దాని
వన్నీ చుప్పనాతి బుద్ధులే. అది దొంగది, దానికడుపులో
ఏముండేనో ఎవరికీ తెలీదు. సుందరం అట్లా కాదు. అది
నిజమైన స్నేహితురాలు. రంగడూ సుందరమూ గంటలకొద్దీ
మాట్లాడుకునేవాళ్లు. ఫలానవిషయమని తెలియకుండా
వాళ్లమధ్య రహస్యాలు లేవు. భార్యాభర్తలె యావజ్జీవం
అతికి ఉండటానికి తగినదానికన్నా ఎక్కువబంధమే వాళ్లి
ద్దరిమధ్య ఉండేది. కాని వాళ్ళకి పెళ్ళిజరిగిఉండిటం అసం
భవం. దానికి సాంఘికమైన కారణాలు చాలా ఉన్నాయి.

అయితే రంగడికి, గంగికి పెళ్లి కావటంమట్టుకు పెద్ద
పొరపాటు. ఇంగితజ్ఞానం కొంచెంకూడలేని నీతమ్మ ఏడిచి,
రాగాలుపెట్టి, అన్నహాగాలుమాని, రంగడి ఏముకలు
కొరికి ఆ పెళ్లికి ఒప్పించింది. అప్పటికి రంగడు కంపోజి
టరుగా ఇరవైరూపాయలు తెచ్చుకుంటూ కుటుంబభారం
మాస్తున్నాడు. అద్దెకొంపలో ఉండి మూడురూపాయలు
అద్దెకూడా ఇచ్చుకుంటున్నాడు. నాళ్ల ఇళ్లున్నచోట రోడ్డు
పడింది. (ఆ స్థలం అసలు మునిసిపాలిటీదే) గంగమ్మ వాళ్లు
ఒకపేటకూ, సుందరం వాళ్లు ఇంకొకపేటకూ మారారు.

పెళ్లి స్థిరమైనట్లు తెలియగానే సుందరం రంగడు
వాళ్ళింటికొచ్చి 'ఏంగంగానమ్మ మొగుడా!' అనికొక్కిరించింది.

“నువుండగా నేను గంగానమ్మ మొగుడైందుకవు
తానే!” అన్నాడు రంగడు సుందరాన్ని సమీపించి.

“చెప్పక, చెప్పక నామాటే చెప్పు?” అన్నది సుం
దరం! రంగడి గుండెమీద చెయ్యి వేసి.

మరుక్షణం రంగడు సుందరాన్ని వాటేసుకున్నాడు.

ఆ క్షణంలోనే నీతమ్మ లోపలుంచి వచ్చి
“నువ్వటే! కూచో.” అంటూ పెళ్ళికబుర్లు చెప్పింది ...

రంగడు మానవయత్నంగా గంగిలో సంసారం
చెయ్యాలని ప్రయత్నించాడు కాని గంగి దగ్గర అయినకొద్దీ
వాడికి దానిపై రోత జాస్తి అయింది. ఎంత నాసి మను
షుల్లోకూడా ఏదో మంచి ఉంటుంది. ఎంత వికారంలో
కూడా ఏదో ఒక అందం ఉన్నట్టు. ఎంత వెతికినా గంగిలో
ఒక్క మంచిగుణం కనిపించలేదు రంగడికి. తనతల్లి తనకు
పరమశత్రువైనా ఇంతకన్నా నాసిపెళ్ళాన్ని ఏరగలిగి
ఉండదు.

“కావాలని చేసినట్టుగా మనుషులు ఇటువంటి
పనులు ఎందుకు చేస్తారు? వాటిని చెయ్యటానికి ఇంతంత
బుద్ధిబలాన్ని ఎందుకు ధారపోస్తారు?” అని రంగడు ఎన్నో
సార్లు తనను తానే ప్రశ్నించుకుని, సమాధానం చెప్పకోలేక
“ఖర్చా!” అనుకున్నాడు.

తనను ఈ పెళ్ళికి ఒప్పించటానికి తల్లిపడినపాట్లూ,
అన్నమాటలూ, ఏడ్చిన ఏడుపులూ, పెట్టిన మొహాలూ

ఒక్కటికూడా రంగడు మరచిపోలేదు. ఇన్నిచేసి సీతమ్మ ఏంశావుకుంది? గంగమ్మ అత్తగారిని కుక్కకన్నా హీనంగా చూడసాగింది. రోజుకు తొంబైసార్లు అది అత్తగారిని, “నన్ను జీతాలిచ్చి పెట్టుకున్నావెట్లా?... బాగుందే, ఏష నన్నా నాకుచాతయినట్లు నేజేస్తా! నువుమటుకు నీకు చాతయినట్లు గాకుండా జేస్తావెట్లా?” అని అడిగేది.

రంగడు గంగమ్మను దాదాపు రోజూ కొట్టేవాడు. ఎందుకో ఒకందుకు. అది తనకు పెళ్ళాం కావటమే తన కొక శిక్ష అని అతడు అనుకుంటుంటే, అది చాలనట్లుగా గంగమ్మ ఎప్పటికప్పుడు, “నేనింకా అసహ్యంగా మాట్లాడగలను, ఇంకా చండాలుంగా ప్రవర్తించగలను.” అన్న ధోరణి అవలంబించటం దుర్భరంగా ఉండేది.

మొగుడు తన్నినప్పుడు గంగమ్మ అఘాయిత్యపు ఏడుపులు ఏడిచేది. కాని ఆ మనిషికి దెబ్బలంటే లక్ష్యం లేదు. వాటితో మరింత రాటుతేలి, మరింత ప్రేరేపింది.

చివరకు సీతమ్మ కొడుకును బతిమాలింది. “అది మన పరువుతీస్తాందిరా, దానిజోలి కెళ్ళకురా! మన కర మనుకుందాం. దానిష్టంవొచ్చినట్లలాడనీ, నువు కొట్టా? అది యీదినబడి అమ్మతోకాలె అరవా-యేందినీ?”

రంగడు తల్లికేసి చాలాసేపు చూసి ఏమనికూడా ఏమీ ప్రయోజనంలేదు గనక మాట్లాడక ఉండుకున్నాడు.

చివరకొకనాడు గంగమ్మకు కన్నవారిమీద గాలి మళ్ళీ పుట్టింటికి వెళ్ళింది. రంగడు ప్రెస్ నుంచి రాజును వెంటబెట్టుకుని తిరిగిరాగానే తల్లి చెప్పింది.

“పీడపాయె! మల్లీ రావద్దని చెప్పకపోయానా” అన్నాడు రంగడు. తాను ఆమాట అన్నప్పుడు తల్లి ఆనందాన్ని ఆపుకోవటానికి ప్రయత్నించటం కూడా అతనికి కనిపించింది. గంగితో ఆమెకూడా చాలొచ్చి ఉండాలి- ఎందుకురాదూ? తెలిక ఒళ్ళో నిప్పులు పోసుకున్నది.

గంగి తిరిగి వస్తుందని రంగడు భయపడ్డాడు. కాని వారం గడిచినా ఆమె రాలేదు.

ఒకనాడు రంగడు చీకటిపడి ఇంటికొస్తే సీతమ్మ అంకిళ్ళు నొక్కుకుంటూ “అది నోజూ రెండో ఆట సినిమా చస్తాందంట్రా!” అని చెప్పింది.

రంగడు ఒక్కక్షణం ఆలోచించి, “చావనీ” అంటూ గిరిక్కున తిరిగి తన పనులు చూసుకోసాగాడు. అతనిగుండెలో అసూయ భగ్గుమనిలేచింది. గంగి ఎవరితో నన్నా మాట్లాడుతుండగా పట్టుకుని గొంతుపిసికి పారెయ్యాలన్న తహతహ అతన్ని ఆవేశించింది.

ఈ ఆవేశానికి అర్థంలేదు. ఆ సంగతి రంగడికి తెలుసు. తాను గంగిని ఏకోశానా ప్రేమించలేదు. అది వెళితే తిరిగిరాకుండా ఉంటే బాగుండునని కూడా అనుకున్నాడు. ఇక గంగి ఎట్లాచస్తే తనకేం? కాని ప్రేమకూ అసూయకూ ఏమీ సంబంధంలేదు. రంగడు అసూయతో దహించుకుపోయాడు. ఆ మంట చల్లారేటట్టు కూడా లేదు.

మర్నాడు ప్రెస్సులో రాజుతో రంగడు గంగిసంగతి చెప్పేసి, దాన్ని చావగొట్టటానికి ఉపాయం ఆలోచించమన్నాడు. రంగడికి సుందరం ఎంతో రాజుకూడా అంతే.

వాళ్ళిద్దరిమధ్య దా పరికాలేమిలేవు. రాజు పెన్ లో ట్రెడల్ వేసేవాడు.

“రంగడికి నేను త్రో ఆఫ్” అని చెప్పుకునేవాడు.

“రంగమ్మను చితగ్గొట్టటం ఒక లెక్కలోదికాదు. తరవాత?”

“ఇంకా తరవాతేంటి? చావగొట్టడమే. పులిస్తాఫ్! డాన్! స్టార్లు!” అన్నాడు రంగడు హాస్యధోరణి ఏమీ లేకుండానే.

“నీ స్నేహితురాలు సుందరాన్నికూడా ఆ చేత్తోనే చితగ్గొడదామా? ఇద్దరూ ఒకచోట నొరకొచ్చు” అన్నాడు రాజు.

“సుందరాన్ని ఇందులోకి లాక్కు, రాజూ! దానికీ దీనికీ వొంతేమిటి?” అన్నాడు రంగడు.

“ఎవరిపడుపు వాళ్ళను ఏడవనీ, రంగా. వొదిలేసి ఊరుకో. నీ పెళ్ళాన్ని తెచ్చి మళ్ళీ ఏలుకోకు-నీ కేమిపరువు పోదు” అన్నాడు రాజు.

కాని రంగడికి ఆరాటం తీరలేదు. అసలు చిక్కే-మిటంటే, తల్లిచెప్పిన మాట నిజమని నిర్ధారణ అయితేగాని రంగడికి ఈ ఆరాటం తీరదు. ఆ రహస్యం రంగడికే తెలీదు. రాజు ఊహించలేకపోయాడు

ఆ రాత్రి రంగడు పదిదాటినాక సినిమా హాలు కేసి వెళ్లాడు. రెండ్లో ఆట జరుగుతున్నది. ఒకటిరెండు సోడా బళ్ళు మాత్రమే బయట కనిపించాయి. హాల్లో జనం

శేరల్లేడండి. సినిమా హాల్ గోపాల కాంతికి దూరంగా రంగడు కొంత సేపు తారట్లాడాడు. అతనిచూపు ఆడవాళ్ల శ్రేణు మీదే ఉన్నది.

ఉన్నట్టుండి అక్కడ ఒక తెల్లచీర కనిపించింది. ఎవరో వచ్చి శ్రేణులో నిలబడి నిరసంగావున్న రోడ్డును అటూ ఇటూ పరకాయించి చూశారు.... సుందరం?

రంగడు ఆమెను సమీపించాడు. అతన్ని చూడ గానే సుందరం రెండుమెట్లూ దిగి అతని అదృష్టదేవత లాగా ఎదురువచ్చింది.

“ఇటొచ్చావేం, రంగా? అవున్నే. పదిరోజులుగా పెళ్ళాం లేదుగా; తిమ్మిరెక్కిఉంటుంది” అన్నది సుందరం.

“అవును. తొందరపని లేకపోతే మాయంటికి పోదారా!” అన్నాడు రంగడు.

“పద.” అన్నది సుందరం తడుముకోకుండా.

ఇద్దరూ సినిమా హాల్ గాటి మలుపుతిరిగినాక ఒకరి నడుముచుట్టూ ఒకరు చేతులు వేసుకుని నడిచారు.

“అది సినిమాలకు జాస్తిగా వస్తున్నదట నిజమేనా?” అన్నాడు రంగడు.

రెండుమూడుసార్లు వచ్చింది. ఎందరురావటం లేదు? అయినా అది నిన్ను సుఖపెట్టలేదు రంగా. దానికి బుద్ధి లేదు”

రంగడిక తన పెళ్ళాంమూట ఎత్తనేలేదు.

సీతమ్మ వాళ్ళకు తలుపు తీసింది. బుడ్డిదీపం పెద్దది చేసి సుందరాన్ని చూసి “నువుటే!” అన్నది. తరువాత ఆమె ముందుగది తలుపుదగ్గరిగావేసి వంట ఇంటిలోకి వెళ్ళిపోయింది. రంగడువెళ్ళి రెండుగదులమధ్య వుండే తలుపు గడియ పెట్టాడు.

తెల్లగా తెలచారినాక సుందరం ఇంటికి వెళ్ళిపోయింది...

అది మొదలు సుందరం ప్రతిరాత్రి రంగడికోసం రాసాగింది. బండిమీద వచ్చేది. కిల్లీలూ, సిజరు పాకెట్లూ తెచ్చేది. వద్దంటే ఊరుకునేదికాదు: “నువు పేద్ద సంపాదన పరుడివని తెలుసులేయ్యా!” అనేది.

రంగడి తరగతి మనషులకు సుఖంకన్న అనందమంటే బాగా తెలుస్తుంది. సుఖాలు అనుభవించగల వాళ్ళ జీవితాలలో నిజమైన ఆనందంపాలు తక్కువ. రంగడిప్పుడు ఇంద్రుడు. త్రిలోకాధిపతి. వాడి ఆనందం కట్టలు తెంచుకుని ప్రవహించింది. భూప్రపంచంలో వాడు ఎవరిని చూసీ అసూయపడనవసరంలేదు. లోకంలో ఒక్కతే ఆడది ఉన్నది. అది తనది. దాన్ని తనది కాకుండా చెయ్యగల మగాడు ప్రపంచంలోలేడు. ఈ సంగతి రంగడికి దేవుడే స్వయంగా చెప్పినంత నమ్మకంగా తెలుసు!

రాజుకు ఏ రోజువారూ ఆరోజు అందుతూనే ఉంది.

“ఇదే సరయిన జోడు... సుందరాన్ని ఒక్కతేనే అయితే నువ్వు పోషించవచ్చు-ఇప్పుడు ఏడా పెడా ఖర్చు

చెయ్యటం నేర్చిందనుకో. దాని మీద బతికే ఆ నలుగు రెదుగుర్ని ఎట్లా పోషిస్తావు రంగా? రోజూ మీ యింటి కొచ్చిందంటే నాళ్ళనోట కరక్కాయే. వాళ్ళమ్మదానికి పెళ్ళిచేయకపోయిం దెందుకనుకున్నావు?” అన్నాడు రాజు.

రంగడి మనస్సు చివుక్కుమన్నది. సుందరం నాలుగు డబ్బులు గడించుకోకుండా తాను అడ్డుపడుతున్న సంగతి రంగడికి తట్టింది. కాని, “రోజూ ఎందుకులే రావటం?” అనటానికి అతనికి సాధ్యంకాలేదు. తనను సాధారణంగా ఎవరెవరు పిలిపిస్తారో కూడా సుందరం అతనిలో చెప్పింది. అయిగా కూడా ఆపషయం ప్రస్తావించి జ్ఞాపకం చెయ్యటం అతనికి అసంభవమయింది. ఎంత దొంకతిరుగుడుగా చెప్పినా, “అప్పుడే వాడికి నామీద మొహంమొత్తింది?” అని సుందరం అనుకుంటే తనగతి ఏంకావాలి? అటువంటి అనుమానం తలఎత్తటానికై నా తానుగా అవకాశంలేవ్వటం సాధ్యమయే పనా!

“చూడురాజూ. నేను సుందరాన్ని రోజూ రమ్మన లేచు. అదేవచ్చున్నది. వద్దననా? అదైనా తనసంగతి తాను చూసుకోగలమనిపే! చాతగాని వద్దమ్మకాదు.” అన్నాడు రంగడు.

అప్పుడు లెమ్మన్నట్టు రాజు తల ఊపాడు....

గంగి ఎట్లా వెళ్ళిందో అట్లాగే తిరిగి వచ్చింది — వెంట ఎవడో వస్తాడులాటివాడున్నాడు. ఆమెవచ్చేటప్పటికి కొట్లో సీతమ్మతప్ప ఎవరూలేరు. కోడల్ని చూస్తూనే సీతమ్మ అడగవలసిన నాలుగుమాటలూ అడిగింది. గంగి

శివమెత్తినట్లు కేకలు పెట్టసాగింది. సీతమ్మను నానా మాటలు అన్నది. ఊహ్య ఉన్న గుడిసేటి ముండలందరినీ కొడుక్కు తారుస్తున్నావు” అన్నది. అంతకన్న కూడా అవాచ్యాలే మాటాడింది. నలుగురూ ఇంటిముందు పోగయారు.

సీతమ్మ పక్కంటి కుర్రవాణ్ని ప్రెస్సుకు పంపింది. వాడువచ్చి చెప్పగానే రంగడు రాజును కూడా వెనకగా రమ్మని ఇంటికి బయలుదేరాడు.

మొగుణ్ని చూడగానే గంగి అరవటంమాని అతని కేసి పళ్ళుబిగించి, గుడ్లు పెద్దవిచేసి చూసింది. రంగడు మాట్లాడలేదు. గంగిని రెక్కపట్టుకుని బయటికి ఈడ్చుకు పోసాగాడు. ఎవరో తనపీక కోసేస్తున్నట్టుగా గంగి ఏడుపు కేకలు పెట్టింది.

రాడీగాడు ముందుకువచ్చి “ఆ మనిషి నొదులు!” అన్నాడు కొరడాతో కొట్టినట్లు.

ఆ క్షణంలో ఆగ్రహవేశంవచ్చి, రంగడు తొందర పడ్డాడు; పోంగిని వదిలి రాడీతో కలియపడ్డాడు. రంగడు బల హీనుడు కాకపోయినా ఆవేశంలో ఉండటం మూలాన ఒడుపుకూడా చూసుకోక అరనిమిషంలో రాడీకి చిక్కి పోయి, కిందపడిపోయి, రాడీచేత కాలితన్నలు తిన్నాడు. చుట్టూ చేరిన జనం “అయ్యో ! అయ్యో?” అన్నారేగాని రంగణ్ని రక్షించటానికి రాలేదు.

సినిమాలోలాగ సమయానికి రాజూ మరియుద్దరు ప్రెస్సుకుత్రాళ్ళు వచ్చారు. ముగ్గురూ రాడీమీద కాల్లు

కుక్కులల్లే పడి వాడిర కం కళ్ళ చూశారు. వాణి రోడ్డు అవతలిపక్కకు ఈడ్చేసి రాజు గంగిలో “ఇందుకేనా మాతల్లి నువ్వొచ్చింది? మంచిగా నీ దారిని నువుపోతావా? నీకూడా ఏమన్నా కాస్తపూజ జరగాలా!” అని అడిగాడు.

ఎవరినీ లక్ష్యపెట్టని గంగి రాజును చూసి అదిరి ముడుచుకుపోయింది. రాజే ఖాళీబండిపోతుంటే ఆపి, గంగిని “ఎక్కు!” అని అదిలించాడు.

గంగి బండిఎక్కి వెళ్ళిపోయే టైముకు రాడి లేచి ఆ బండిలోనే ఎక్కాడు.

“సరయినజోడా!” అని రాజు కేకపెట్టి వికృతంగా నవ్వాడు.

ఆ తరవాత గంగివోవ గంగిదీ, రంగడివోవ రంగడిదీ అయింది. రాజును దగ్గర పెట్టుకుని రంగడు సుందరంతో, ‘నువు మా యింటికొచ్చి నాపెళ్ళాంగా ఉండిపో, నా కభ్యంతరంలేదు. మా అమ్మకూ అభ్యంతరంలేదు’ అన్నాడు.

చాలాసేపు తలవంచుకొని ఆలోచించి సుందరం చిట్టచివరకు తల అడ్డంగా తిప్పేసింది. “నీకు నిజంగా పెళ్ళామే కావాలంటే మంచిదాన్నిగా చూసి చేసేసుకో. నేనేకావాలంటే కాకిచేత కబురుచెయ్యి. వచ్చి నాల్లా. నాదారిన నన్ను బతకనీ” అన్నదామె. ఆసమాధానంలో మంచిగా తీసుకునేదీ, చెడ్డగా తీసుకునేదీ కూడా రంగడికి కనిపించింది. తాను రంగడికి పెళ్ళాంగా ఉండతగనన్న

భావం ఉంది. ఎంత ఇష్టం ఉన్నా రంగడికి పెళ్ళామగి పించుకోవటం తన కిష్టం లేదన్న భావమూ ఉంది. అయితే రంగడికి సుందరంలో చెడ్డ చూడడమనే సమస్య లేదు. తాను ఆమెకు మొగుడనిపించుకోవటానికి తగడన్న ఆలోచనతో రంగడు తృప్తిపడ్డాడు. ఆమాట అనుకోవటం అతనికి అవమానమనిపించలేదు.

సుందరానికి ఏ మూలో చిత్రమైన అభిమానం ఉంది. తనకు నష్టమైనా ఆమె కోజూ రంగడింటికి రావటం తానైనా మానలేదు. ఈ ఏర్పాటుకు విఘ్నం దానంతటదే ఏర్పడింది. రంగడు నాలుగు రోజులపాటు పొరుగుూరు వెళ్ళాడు. ఆ తరవాత రంగడు కబురు చేసినప్పుడు సుందరం వచ్చేటట్టు ఏర్పాటు చేసుకున్నారు. ఈ ఏర్పాటుకు రంగడు దుర్వినియోగపర్చలేదు.

సుందరం చేసిన అసలు పొరపాటు శేషుగారికి చిక్కటం. మొదట్లో శేషు సుందరానికి అరిచేలిలో వెకుంతం చూపించాడు. డబ్బు విదబల్లాడు. వాడు పాతకేడీ. కనీసం ఒక హత్య కేసులో చిక్కుకున్నవాడు. చెరువు పక్క వాడిల్లుజూదగృహం, మిండగాళ్ళూ, తాగుబోతులూ, దొంగలూవాడి పరివారం. ఒకడికి దగవటమనేది సుందరాన్ని పెగలగోసినా లేదు. ఆ హాజంతోనే శేషు దగ్గర చేరింది. ఆ చేరటం పొరపాటయింది. ఆమెకున్న ఒక్క స్వేచ్ఛాపోయింది.

ఆచెరలోనుంచి బయటికి రావటానికి నాలుగేళ్ళు పట్టింది. శేషుగాడు ఎవరినో పొడిచి జైలుకు పోయాడు.

వెళ్ళేటప్పుడు సుందరాన్ని తన అనుచరుల ఆడలో పెట్టి
మరీ వెళ్ళాడు.

అప్పటికి రంగడు రంగారావు, కథకుడూ, నవలాకారుడూ
కూడా అయ్యాడు. కంపోజిటరుగానే అయినా పట్నంలో
బతికితే ఊగుంటుందా అన్న ఆలోచనలో ఉంటున్నాడు.
ఇంతలోనే సుందరం జీవితంలో ఈమార్పులన్నీ వచ్చాయి.
అప్పటికి సీతమ్మ పోయి కూడా అయిదారు నెలలయ్యింది.

ఒక రాత్రి మెయిలుకు రంగడు స్టేషను చేరుకొని రెండు
టిక్కెట్లు కొన్నాడు. సుందరం అన్ని యేర్పాట్లు చేసుకొని
పెటెతో సహా స్టేషను చేరుకున్నది. రాజు వెంట వచ్చాడు.

అప్పటినుంచీ వాళ్ళు పట్నంలోనే వుంటున్నారు.
రంగడు ఆటే కష్టం లేకుండానే ఒకమాదిరి ప్రెస్‌లో
కంపోజిటరు పని సంపాదించాడు. పట్నం జీవితం ఇద్దరిలో
ఏఒకరికీ కావలసినట్లుందనడానికి లేదుగాని వాచిపోయి
నట్లుగా ఒకరినుంచి ఒకరు సుఖాన్ని జూరుకున్నారు. వాళ్ళ
జీవితాలు పెనవేసుకుపోవటానికి ఇంత జరిగి ఇంతదూరం
రావలసివచ్చింది.

“మానవత్వం” ముప్పాతికపైగా అయిపోయింది.
అందులోకి రంగారావు అనుకున్నంత కాక దిగలేదు. ఆ
సంగతి అతనికి తెలుసు. మానవత్వం లేకుండా చిత్రించిన
పాత్రలన్నిటిలోనూ తగు మాత్రం మానవత్వం ఉండనే
ఉన్నది. అట్లా చిత్రిస్తే తప్ప చిత్రం వాస్తవంగా ఉండే
టట్లు తోచలేదు. చెక్కుమారదని తెలిసినప్పుడున్నవేడి.

క్యాష్ పుచ్చుకున్నాక రంగారావులో లేదు. దాని పభావం రచనలోకి వచ్చింది.

అదీగాక ఇతరతా కూడా రంగారావుకు చిరచిరతెప్పించే విషయాలేమీలేవు. తనకు వచ్చినడబ్బుతో చిల్లర బాక్సీలు తీర్చేవాడు. సుందరం వరసగా రెండు పిక్చర్లలో చిన్న వేమాలు సంపాదించుకుని దాదాపు రోజూ షూటింగుకు వెళ్ళుతున్నది. ఇంట్లోవున్నప్పుడు కూడా అతను రాసుకుంటుంటే ఆమె అతని ఛాయలకురాదు. రచయితగా రంగారావుకు ఆమె జీవితంలో ఏస్థానమూలేదు. ఆమె బొత్తిగా నిరక్షరకుక్షి కాకపోయినా ప్రతికలూ అవీచదివే అలవాటులేదు. పుస్తకాల ఛాయలకు అసలేపోదు.

ఒకనాడు ఉదయం రంగారావు తన ఫ్లేలు ముందు పెట్టుకుని కిందటిరోజు రాసినదంతా చదువుకుంటుండగా రాజు వచ్చాడు.

“అరె, ఎప్పుడొచ్చావ్? కార్డు ముక్కయినా రాయలేదేం? సుందరం, ఎవరోచ్చారో చూశావా?” అంటూ రంగారావు లేచాడు. అప్రయత్నంగా అతని మొహం విచ్చుకున్న పువ్వులే ఆయింది. రాజు మొహం కూడ అట్లాగే ఉంది.

సుందరం షూటింగుకు వెళ్ళటానికి సిద్ధమవుతున్నది.

“ఏం రాజన్నా? కులాసాగా ఉన్నావా? నాలుగు రోజులుంటావా?” అన్నది సుందరం.

“ఈ మెయిలుకే దిగాం. రీబిల్లు డెమ్మి మిషను అమ్మకానికున్నదంటే సీతారామయ్య గారూ, నేనూ వచ్చాం?” అన్నాడు రాజు.

సుందరం కాఫీ చేస్తుండగా సినిమా వాన్ హారన్ మోగింది. “నేను వెళ్ళాలన్నా. మీరిద్దరూ షూటింగు చూద్దరు రండి.” అంటూ ఆమె బయలుదేరి వెళ్ళిపోయింది.

రాజు కబుర్లు చెబుతుంటే రంగారావు కాఫీ పని పూర్తిచేశాడు. ఇద్దరూ కాఫీ తాగారు.

“నువు సినిమాకి రాస్తున్నావంటే మంచి అభ్యుదయకరంగా ఉంటుందని మనవాళ్ళంతా అనుకుంటున్నారు” అన్నాడు రాజు.

“అదంత సులువనుకున్నావా రాజూ? అసలు కథ నాదికాదు. సంభాషణలే రాశా. డబ్బున్నవాళ్ళను విమర్శించనిస్తారనుకో. కాని చివరకు వాళ్ళే మంచివాళ్లు!” అన్నాడు రంగారావు.

“ఆ అంతేలే. ఆవిమర్శించటమైనా మనబోటోళ్ళకు కాస్త చమ్మగా ఉండటానికి, లక్షలకు లక్షలు వస్తుందంటే ధనవంతుల్ని రాక్షసులల్లా చూపించినా చూపించొచ్చు! నామాట అబద్ధమా?” అన్నాడు రాజు.

రాజు రాజకీయచైతన్యం కలిగిన కార్మికుడు. ప్రెస్ వర్కర్ల యూనియన్ లో చురుకుగా పనిచేసేవాడు. గోజూ ప్రతిక చదవందే నిద్రపోడు. యుద్ధం వచ్చినయేడూ, ఆకిందటేడూ కమ్యూనిస్టు సాహిత్యం పడ్డచదివాడు.

రంగారావుకు రాజకీయాలలో అంత ఆసక్తిలేద. గాని రాజు నిత్యమూ చేసే బోధలసారం తలకెక్కింది. వర్గ పోరాటంలో అతనికి పూర్తి విశ్వాసం కుదిరింది. సాంఘిక పరిణామం సూలముగా అర్థం చేసుకున్నాడు. పెట్టుబడి జారీకి కీళ్లు సడలినాక సోషలిస్టు వుత్పత్తి విధానాలూ, చివరికు కమ్యూనిస్టు వ్యవస్థా రాక తప్పదన్నంత వరకూ అర్థం చేసుకున్నాడు.

అయితే ఈ సాంఘిక పరిణామం సాధించటానికి కమ్యూనిస్టుపార్టీ చేసే కృషి మటుకు రంగారావుకు సరిగా అర్థమయ్యేదికాదు. తక్షణ కర్తవ్యాలూ, తాత్కాలిక విధానాలూ, వాటి మంచి చెడ్డలూ నిర్ణయించే రాజకీయ పరిజ్ఞానం తనకు లేదనుకునే వాడతను. రాజుకున్నదీ లేనిదీ కూడా అతనికి తెలియదు.

నిజానికి రాజుకున్న ప్రధాన గుణం నాయకత్వం కాదు: విశ్వాసం. పార్టీలోనూ, పార్టీ నిర్ణయంలోనూ వారి విజయంలోనూ అతనికి అపారమైన విశ్వాసం ఉండేది. తన ఎదట జరిగే ప్రతిదినం పోరాటాన్నీ చరిత్రలో అంతర్భాగంగా రాజు చూడగలిగేవాడు. అతను భవిష్యత్తుగురించి కనిన కలలన్నీ రంగారావుకు తెలుసు.

కష్టా, అమెరికా, బ్రిటనులకు జర్మనీ లొంగిపోయి నట్లు వార్త వచ్చిన రాత్రి రంగారావు, రాజూ రాత్రి చాలా పొద్దుపోయినదాకా మాట్లాడుతూ కూచున్నారు.

రంగారావు దాదాపు ఏమీమాటాడలేదు. అంతా రాజే మాట్లాడాడు.

“...మానవజాతి కిది పునర్జన్మ రంగా ! ఇంత టితో ఫాసిజం ఫై సలా-ఫట్ ! మళ్ళీ ఇంకో హిట్లర్, ఇంకో ముసోలినీ బయలుదేరి ఇంత భారీ ఎత్తున జనాన్ని వంచన చేస్తారంటే అది కల్లోమాట. వీళ్ల పతనంతో బాటు వీళ్ళకి కుమ్మక్క ఇచ్చిన సామాజ్యవాదులు కూడా ఫట్ !.... రష్యా అంత బలంగలదని ఒక్క నాయాలా ఊహించలేదు. సోషలిజమంటే ఏమిటో ప్రపంచంలో అందరికీ తెలిసిపోయింది. ఎంత వీరత్వం ! ఎంతత్యాగం ! రష్యాదిగిందాకా హిట్లరుకు అడ్డలేకపోయేనే !...”

“పోయినవాళ్ళు పోతే పోయినారు. మిగిలినవాళ్ళు ఎంత అదృష్టవంతులు. రంగా ! ఫాసిజమూ సామాజ్య వాదమూ పోయి జనానికి సోషలిజం ఏమిటో తెలిసినాక జీవితం ఉరక లెయ్యదూ ? ఇంకో పదేళ్ళకు, పోనీ ఇరవ యేళ్ళకు ప్రపంచంలో చదువు రానివాడుండడు. నిరుద్యోగి ఉండడు. ఇల్లూ, తిండి, బట్టా లేనివాడుండడు. ఎక్కడబట్టినా ఫ్యాక్టరీలు ఉత్పత్తి, రవాణా - ప్రపంచ మంతా చీమలపుట్ట లాగవుతుందనుకో ! ఇంటింటికీ ఎలక్ట్రిక్ దీపాలు, ఫాన్లు ! బీళ్ళూ, బంజరూ వుండవు. సమష్టి వ్యవసాయం - వేలకొద్దీ ఎకరాలు. ఒకటేమిటి తల్లి ముండ మొయ్య !.... ప్రోలిటేరియన్ నేవాడుండడు. నీకు తెలుసా రంగా, ఈ ప్రోలిటేరియన్ నే వాళ్ళు ఒకప్పుడు లేరుట !”

“మన దేశం ఎంత ఎనుకపడి ఉందో ! పెట్టుబడిదారీ దేశాల్లో ఎటువంటి ప్రింటింగు మిషన్లు ! పెట్టుబడిదారు కనీసం తమ జాతినన్నా పెంచరు. ఇంగ్లండు పెట్టుబడిదారీ దేశమైఉండి మన దేశంలో కనీసం పెట్టుబడినన్నా ఎక్కి రానివ్వలేదు. సోషలిస్టు దేశాలైతే అట్లా ఒక్కనాటికి చేస్తాయా ? ఒక దేశం సోషలిస్టువుతానంటే ఇంకో సోషలిస్టుదేశం సంతోషిస్తుందిగాని, కళ్ళలో నిప్పులు పోసుకుంటుందా ? ....”

రాజుకు కమ్యూనిస్టునాయకులంటే ఎంత ప్రేమా, అభిమానమూ, దాదాపు భక్తి ఉన్నదో రంగారావుకు అది వరకే తెలుసు. రాజులో దేన్నయినా పేమించే శక్తి అంటూ ఉంటే దాన్నంతా అతను కమ్యూనిస్టులకూ, కమ్యూనిజంకూ, కమ్యూనిస్టు రాజకీయాలకూ అంకితం చేశాడు. ఇప్పుడతని ప్రేమ రమ్యపైకి ప్రసరించింది. అవకాశమే ఉండాలిగాని అతను రమ్యకు నెళ్ళి స్థాలినుకూ, తదితర రమ్యను నాయకులకూ, మిలిటరీ ఆఫీసర్లకూ షేక్ హాండ్ ఇచ్చి రావాలన్నంత ఉద్రేకంతో ఉన్నాడు... శ్రీశ్రీ రాసిన “లేలే రమ్య” అంతా రాజుకు కంఠతా వచ్చు. తన అభిమాననాయకులతో సమానమైన స్థానాన్ని రాజు శ్రీశ్రీకి ఇచ్చాడు...

రాజకీయాలద్వారా సాహిత్యంలో అభిలాషపుట్టిన వారిలో రాజుకడు. రాజకీయ దృష్టితో ఒక రచనను చదివి “ఇది బాగాలేదు. ఇందువల్ల ప్రజలు లాభం పొందరు” అనటానికి ఎవరికైనా అధికారమున్నది సాహి

త్యాన్ని సాంఘిక దృష్టితో గాని, నైతిక దృష్టితో గాని, శాస్త్రదృష్టితో గాని, చూచి విమర్శించటం సబబైతే రాజకీయ దృష్టితో విమర్శించటంకూడా సబబే. కాని రాజుకు ఒక్క-రాజకీయ దృష్టిమాత్రమే ఉన్నట్టు కనపడే వాడు. తనకు నచ్చిన రాజకీయ దృక్పథం ఉంటే ఇతర గుణాలు ఏమీ లేకపోయినా గొప్పరచన అనేసేవాడు. ఇది రంగారావుకు కొంచెం పట్టిచ్చేది. కాని ఆ కారణంచేత రాజు అభిప్రాయాలను తోసి పారేసేవాడు కాదు.

“ఏరా, రాజూ ? నువు మళ్ళీ మా సీతారామయ్య గారి దగ్గరికి ఎప్పుడు వెళుతున్నావు ? నానెంట ఎంతసేపు ఉండగలవు ? దాన్నిబట్టి కార్యక్రమం ఆలోచించాలి. సుందరం షూటింగు చూడటానికి నిన్ను తీసుకురమ్మన్నది. అట్లాగే మాపిళ్ళరు షూటింగు కూడా చూడొచ్చు. ఏమిటిమరి ?” అని రంగారావు రాజును అడిగాడు.

“సాయంకాలం మూడింటిదాకా మనని అడిగేవాడు లేదు” అన్నాడు రాజు.

“అయితే నేను రాస్తున్న కొత్తనవల వినిపించనా ?” అన్నాడు రంగారావు.

“చెప్పవేం ?” అంటూ రాజు చొక్కావిప్పి వంకెన తగిలించి బీడీలూ, నిప్పుపెట్టే తీసుకుని చాపమీద చతికిల బడ్డాడు. రంగారావు ఫైలుతెచ్చి తాపీగా కూచుని చదవ నారంభించాడు.

పఠనం వేగంగా సాగింది. రాజు ఎక్కడా అడ్డూరా లేదు. ఎక్కడనూ ఒక పాత్రపేరు మరిచిపోతే అడిగి

తెలుసుకున్నాడు. ఎప్పుడన్నా ఒకసారి, “ఆ మాట బాగుంది. బాగా పడింది” అన్నాడు. రాసినంతపరకు చదవటానికి గంటన్నర పట్టింది.

అంతావిని రాజు, “చివరికేమవుతుందీ?” అని అడిగాడు.

ఆ నవలను తాను ఎట్లా పూర్తి చెయ్యబోతున్నదీ రంగారావు చెప్పాడు.

“బాగుంది, నన్నడిగితే నువు లోగడ రాసిన రెండు నవలలకన్నా ఇది ఇంకా బాగుంది. ఎట్లాగైనా పట్నం వచ్చి పడ్డా నువు రాసే పద్ధతి ఒక మెట్టు పైకెక్కింద నాలి” అన్నాడు రాజు.

రంగారావు తృప్తి పడ్డాడు. నవల రాజుకు నచ్చిందంటే కనీసం రాజకీయం సైదున పెద్ద లోపం ఏమీ లేదనుకోవచ్చు. మిగిలిన విషయాలలో కూడా ఈ నవల తన పాతవాటికన్న బాగానే నడిచింది. పాత్రలు పని పెట్టుకుని సృష్టించినట్టు కాకుండా మరింత సహజంగా ఉన్నాయి.

“తొమ్మిదిన్నర కావచ్చిందే. నువుగడ్డం గీక్కుంటావా? నే నీలోగా స్నానంచేస్తా. తరవాత నువు చేద్దువుగాని,” అంటూ రంగారావు స్నానానికి లేచాడు.

ఇద్దరూ స్నానం పూర్తిచేసి, కాఫీ హోటల్లో ఇంతటిని స్టూడియోకు చేరుకునేటప్పటికి పదిన్నర కావచ్చింది.

రాజు ఎన్నడూ సినిమాస్టూడియోలుగాని స్టూటింగుగాని చూడలేదు. స్టూడియోలోకి అడుగు పెడుతూనే అతను ఆ ఆవరణలోవున్న చెట్లూ, పూలమొక్కలూ, పచ్చిక తివాసీలూ గమనించాడు.

“చూశావా, రంగా! ప్రతి ప్రెస్సు ఆవరణా ఇంత అందంగా ఉంచవచ్చు. ఇటువంటిచోట పని చేస్తుంటే కార్మికుడికి ఉత్సాహం ఉంటుంది. ఆత్మ గౌరవం పెరుగుతుంది. ఏవంటా?” అన్నాడతను.

ఈ సంగతి రంగారావుకు అదివరకు తటలేదు. అతను మొదటసారి స్టూడియోలోకి అడుగు పెట్టినప్పుడే శ్రామికుడి మనస్తత్వం నిశ్చయించి మరీ అడుగుపెట్టాడు.

“అవును. కాని ఇదంతా చాలా ఖర్చవుతుంది.... ఎంతో మంది తోట కూలీలు! ఈ తోటను తడవటానికి ఎంతనీరు కావాలి!... ఖర్చు!...” అన్నాడు రంగారావు పారిశ్రామికుల పక్షాన మాట్లాడుతున్న వాడల్లే.

“ఇది పెద్దతోటగనక ఖర్చుజాస్తి. చిన్నతోటే వేసుకో! ఏమీ చేతగాకపోతే నాలుగు మెట్టతామర మొక్కలు పెంచు! నీకిసలు అందమనేది తెలిస్తేగా? ఏవంటా?” అన్నాడురాజు గొంతెత్తి.

రాజు మాట్లాడేవిషయమూ, విధానమూ కూడా స్టూడియో వాతావరణానికి అవచారం చేస్తున్నట్లు రంగారావుకు అనిపించింది. స్టూడియో ఆవరణలో “జంగ్లి”మానిరిగా కనిపించకుండా ఉండటానికి ఒక కనీస నాగరికత అవ

సరం. అది తనవెంట ఉన్నవాడిలో లోపించటం రంగా రావుకు యిష్టంలేదు.

“ఇక్కడ ఫరవాలేదు గాని, ప్లోర్ దగ్గర ఇట్లా గొం తెత్తి మాట్లాడితే గెంటుస్తా రోయ్ !” అన్నాడు రంగా రావు నవ్వుతూనే. కాని తీరా అనేసినాక ఆమాట అని పిండిగూడదని తెలుసుకున్నాడు.

అయితే రాజమాత్రం దాన్ని యే మాత్రము తప్పుగా తీసుకోక “ఇనోటుందేవిటిక్కడ ?” అంటూ అటూఇటూ చూశాడు.

వాళ్ళు ప్లోర్ కేసి పోతుంటే ఒక సినిమా జర్నలిస్టు కనిపించి రంగారావును పలకరించి, “ఆ చివరప్లోర్ లో మీ పిచ్చుకు అవుతున్నట్లుందే ! అక్కడికేగా! నేనుకూడా న్యూస్ కవర్ చేద్దామని అక్కడికే పోతున్నా” అంటూ వాళ్ళిద్దరివెంటా నడిచాడు.

నాలుగడుగులు వేసినాక ఆజర్నలిస్టు రంగారావును “ఇప్పుడు కొత్తగా ఏమన్నా రాస్తున్నారా !” అని అడి గాడు.

“అవును. పూర్తికావచ్చింది.” అన్నాడు రంగా రావు.

జర్నలిస్టు అత్యాశ్చర్యంతో “ఎమిటండోయదీ ! చాలా రహస్యంగా జరిగినట్లుందే !” అన్నాడు.

“నవల... జహా మీరు సినిమా స్క్రిప్టునుకున్నా కేమిటి కొంపతీసి” అన్నాడు రంగారావు.

“నవలేనా!” అన్నాడు సినిమాజర్నలిస్టు గాలిపోయిన
టైరులాగా అయిపోయి.

ఫ్లోరుకేసి వెళ్ళే దారిలో ఒక చెట్లక్రింద తిన్నె
మీద గురి ముగ్గురు ఆడవాళ్ళతోబాటు సుందరం
కూచునిఉంది. అందరూ మేకప్ అయి డ్రెస్సులుపేసుకుని
ఉన్నారు. వాళ్ళను చూస్తూనే సుందరం లేచి ఎదురు
వచ్చింది.

“ఇదా నీ పేషం!” అన్నాడు రాజు సుందరంతో.

“ఈ పిక్చర్లో ఇదీ.... ఇంతవరకు ఒక్కమాటు కాలా.
ఆరతి కర్పూరం మెలిగించి ఇంకా కొబ్బరికాయ కొట్టలే
దంటే! జా:వు సేపట్నుంచీ ఈ మేకప్ చావుగా ఉంది!”
అన్నది సుందరం.

హారతి కర్పూరం వెలిగించటమూ, కొబ్బరికాయ
కొట్టటమూ మాటవరసగా అన్నమాటలనుకున్నాడు
రాజు.

“మా వాళ్ళేం చేస్తున్నారో తొంగిచూసి వస్తాం,”
అవి రంగారావు కదిలాడు.

“ఆ మనిషి మీ ఇలాకా అనుకుంటాను. టెమిల్
పిక్చర్లో మేకప్లాగుంది!” అని సినిమా జర్నలిస్టు అతి
నాజూకుగా రంగారావును ప్రశ్నించాడు.

“అవును, అవును,” అని రెండు ప్రశ్నలకూ రంగా
రావు సమాధానం చెప్పాడు.

రాఘవయ్యగారి సెట్టుమీద టేక్ దగ్గరలో ఉన్న
లక్షణాలన్నీ ఉన్నాయి. లైట్లన్నీ ఝామ్మని వెలుగు

తున్నాయి. కెమెరామాన్ తలఎత్తి దూరాన ఎక్కడో
లైటువేసి మీటరు పెట్టిచూస్తూ, “స్పాట్, స్పాట్ ఓకే”
అంటున్నాడు.

ఆర్టిస్టులు అద్దంపై కాగితాలతో మేకప్ సరిచేసు
కుంటున్నారు. ఒక మగఆర్టిస్టు అటూ ఇటూ మసులుతూ
లైన్లు కంఠస్థం చేసుకుంటున్నాడు. “ఓకే”లూ, “సైలెన్స్-
టేక్”లూ, జాస్తిగా ఉన్నాయి.

ఈ గందరగోళంలో ఒక నౌకరు కుర్రాడులాటి
వాడు గారడీ చేసినట్టుగా కొబ్బరికాయమీద హారతి
కర్పూరం ముడించి, దాన్ని కెమెరాచుట్టు తిప్పి మైక్ కు
చూపించి, డై రెకరు దగ్గరికి, కెమెరామాన్ దగ్గరికి ఆర్టి
స్టుల దగ్గరికి, ఆఖరుకు సాండ్ మాన్ దగ్గరికి తీసుకుపోయి,
అందరూ కళ్ళ కద్దుకున్నాక బయటికి తీసుకుపోయాడు.

ఈ తంతంతా రాజు నోరు తెరుచుకు చూచాడు.
తరువాత రంగారావుకెసి చూశాడు. తరువాత మాట్లాడు
కుందామన్నట్లు రంగారావు సంజ్ఞ చేశాడు.

తరువాత మొదటి షాట్ తీశారు. మూడు షేక్స్ లు
తీశారు. మొదట దాన్లోనూ, రెండోదాన్లోనూ, ఏదోలోషం
ఉండి మూడుసార్లు ఒకేషాట్ తీశారు. రాజుకు అర్థం
కాలేదు. మొదటి షాట్ లో ‘నీకు’ అనే రెండక్షరాలను
నటుడు వదిలేశాడని రంగారావు చెప్పాడు.

“అవి వదిలేసినా వాక్యం అర్థమవుతూనే ఉందే! ఆ
భాగ్యానికి దిగుమతి ఫిలిం రెండింతలు తగలేశారా! నాకు

తెలీకడుగుతాను ఈ షాట్ లో 'నీకు' అన్నమాట లేనం దువల్ల సినిమా ఫేలవుతుందా?" అన్నాడు రాజు. కొబ్బరి కాయ హారతి కళ్ళారాచూసినాక రాజుకు సినిమాలమీద కొత్తగా భూతదయ లేకుండా పోయింది.

రంగారావు ప్లోగులో ఉక్కను లెట్టుకోలేక రాజుకు మాట్లాడేస్వేచ్ఛ ఉండదనీ బయటికి వచ్చేశాడు. ప్లోర్ దాటి రాగానే రాజుకూడా పాణం తేచివచ్చినట్టయింది.

“అది కాదురా! మన ప్రజానాట్యమండలివాళ్ళు నాటకారాడలా? నిమిషంపాటులో ఆరుతప్పలేంటి? ఆ ఉక్కలో ఆ లెట్లముందు నటించినందుకు ఎంత డబ్బిచ్చినా ఇవ్వచ్చుననుకో. కాని నటనగాచూస్తే నాకేవంలే అన్నట్టు ఈ హారతి షాటుషాటుకూ వెలిగిస్తారా? అందరూ కళ్ళకద్దుకున్నారే! నిజంగా భక్తేనా? ఇందులో మోసం ఏమైనా ఉందా?” అన్నాడు రాజు.

“భక్తునకు — భయం. కోజూ మొదటి షాటుకు హారతి వెలిగించి కొబ్బరికాయ కొడతారు. రిలీజుమందు ఫిలిముటిన్నులు తిరుపతికి తీసుకుపోయి ప్రోక్షణ చేయించేవాళ్ళున్నారు. సినిమానాగరికత తిరుపతి దేవుడు కన్నా ఇంకాసనాతనమైనది. ఫిలింరిలీజుకు ముందు అందులో పనిచేసిన చాడెవడినా చస్తే అది బలికింద లెక్క. ఇక ఫిలిం బాగాపోయిందా లేక... అందరూ కారనుకో-ఇటు వంటివి భావిభక్తులుకూడా సినిమారంగంలో ఉన్నారు. నువ్వు హారతి కే నోరెళ్లబెడితే ఎట్లా అన్నాడు రంగారావు.

వాళ్ళిద్దరూ అక్కణ్ణుంచి తేబుల్ సెట్టుమీదికి వెళ్లారు. అది చాలా పెద్దసెట్టు. ఎక్కువమంది ఆరిస్టులున్నారు. కెమెరాను కొయ్యపట్టాలమీద ఎక్కించటం రాజు గమనించాడు. ఇక్కడ ఇంకా రిహార్సల్ పూర్తికాలేదు. కెమెరా ఇంకా ముందుకూ వెనక్కూ నడుస్తున్నది. లైట్లు వేస్తున్నారు. ఆర్పుతున్నారు. “వన్ మోర్ రిహార్సల్” అని ఎవరో కేకవేస్తున్నారు. హీరో హీరోయిన్ ను జుట్టుపట్టుకుని ఇంటినుంచి బయటికి తోసే షాట్, హీరోయిన్ హీరోకాళ్ళు పట్టుకొని డేకుతూ, కాలి తన్నుకో కిందపడిపోతున్నది. ఈవింతదృశ్యంచూడడంలో నిమగ్నుడైపోయి రాజు సుందరం కోసం వెతకనన్నాలేదు.

అతను రంగారావుచు రెక్కపట్టుకుని బయటకుతీసుకువచ్చి “అదేవిట్రా! ఆ అమ్మాయి లిప్స్టిక్ దగ్గరనుంచి వేసుకుని ఆ మొగుడిచేత అంతమంది చూస్తుండగా అంత అవమానపడుతుందీ! మన గంగానమ్మ పౌరుషంలో నూరోవంత్తెనా లేదే?” అన్నాడు.

“హీరోయిన్ కు పౌరుషంఉంటే పిచ్చరుకు డబ్బురాదు. ఈనాటి సినిమా పతివ్రతలముందు సావిత్రి, చంద్రమతి బలాదుారు తియ్యటానికి పనికిరారనుకో” అన్నాడు రంగారావు.

ఈ విధంగా అడుగడుగునా సినిమారంగాన్ని గురించి అవహేళనగా మాట్లాడటంలో రంగారావుకు ఆనందం

ఏమీలేదు. లోపల బాధగానూ, అవమానంగానూ ఉన్నప్పటికీ రాజు పక్కనఉండగా సినిమా ప్రపంచాన్ని రాజు కళ్ళతోనూ అతను చూడలేకపోయాడు. ఈ క్షణంలో తాను విమర్శించేవిషయాలన్నీ రంగారావు లోగడ ఆమోదించినవి, కనీసం సహించినవీనూ.

చెట్టుకింద తిన్నె ఖాళీగాఉంది. ఇద్దరూ దానిమీద కూర్చున్నారు. రాఘవయ్యగారి ప్రొడక్షన్ కుర్రాడు వాళ్ళున్నచోటికి రెండులోటాలతో కాఫీ తెచ్చియిచ్చాడు.

రాజు కాఫీ ఒకగుక్కన తాగేసి బీడీ అంటించి, “ఈ సినిమాల ప్రభావం చెప్పనలవిగాకుండా ఉందంటే నమ్ము. ‘ఏం వార్తలు కావాలి’ అంటే జనం ‘సినిమా వార్తలు కావాలి’ అంటున్నారు. ఎక్కడవిన్నా సినిమా డయిలాగులే. ఆడపిల్లలు సినిమాపాఠశాలలో పోకులుచేసుకోవటం మగ నాయాళ్ళు దారేపోయే ఆడాళ్ళమీద సినిమాపాట విసరడం పరకాయించిచూస్తే భయంగా ఉందనుకో. మన ప్రజానాట్యమండలిసజ్జసినిమాలు అని కొట్టుకుపోయారనుకో. ఇప్పుడాళ్ళ మతికూడా తీరిందిలే. సినిమాకళని ఉద్ధరిస్తామనుకున్నారు. సినిమా కబంధుడికి చిక్కిపోయాడు. ఇదేం జూశావు? అభ్యుదయ చిత్రాలు తీస్తామని వచ్చారు; తీశారు. ఆ తిమ్మిరికూడా వదిలింది. ఇదుగో మనకీ పత్రిక తల చిత్రాలు మిగిలాయి. చలంగారు పత్రిక తల్లి తూర్పారబడితే జహానన్నారు. ఆనిక ఇరవైవళ్ళకి పత్రిక తలు మనరొమ్ములమీదెక్కి కూచున్నారు! వాళ్ళని దించే మొనగాడు కనపల్లా!” అన్నాడు.

రంగారావేమీ మాట్లాడలేదు. రాజును తప్పుపడితే పాక్షికదృష్టికి తప్పుపట్టాలి. అది వక్రదృష్టి మట్టుకుకాదు.

“మానవత్వం” పూర్తిఅయింది. ఈలోపల రాఘు

*

*

*

వయ్యగారు రంగారావుకు ఇంకోనాలుగు వందలిచ్చాడు. ఇదే సమయంలో సుందరంకూడా ఇంకోనాలుగువందలు సంపాదించింది.

“ఇంతడబ్బే! ఖర్చుచేసేదెట్టనబ్బా” అన్నదామె ఇద్దరూకలిసి తమసంపాదన లెక్కచూసుకున్నాక.

“అదే నాకూ బెంగగా ఉంది” అన్నాడు రంగారావు.

రంగారావు తన నవలతీసుకుని ప్రతికవాళ్ళ దగ్గరికి వెళ్లాడు. వాళ్ళే అదివరకుఅతనిరెండునవలలూ సీరియల్ గా అచ్చువేశారు.

“ఇంకోనవల రాశా రేమిటి? భేష్! యిప్పుడు నడిచే సీరియల్ అయిపోగానే దీన్ని వేసుకోవచ్చు. ఇంకో రెండు సీరియల్స్ కూడా వచ్చాయనుకోండి. కాని అవిఏమంత...” అన్నాడు ఎడిటరు,

“మీ వీలునుబట్టి వెయ్యండి. ఒకరిద్దరికి చదివి వినిపించా. వేనకటివాటికన్న యిది యింకా బాగుందన్నారు. చదివిచూస్తారుగా?” అన్నాడు రంగారావు చాలా నిర్లిప్తంగా మాట్లాడుతున్నా ననుకుంటూ.

కాని ఏమో జరిగింది. మరి రెండువారాలకు పాత సీరియల్ ఆఖరు ప్రకరణం అచ్చయింది. కొత్త సీరియల్

కూడా ఎనాన్స్ చేశారు. అది “మానవత్వం” కాదు. పేరు మార్చారేమో ననుకోవటానికి రచయిత పేరుకూడా వేరుగా ఉంది.

రంగారావుకు ఎవరో నడివీధిలో చెంపపెట్టు పెట్టినంత పరాభవం అయింది. తన కొత్త సీరియల్ ఫలానిస్మతికలో వస్తుందని రాజుకూ, మరికొద్దిమంది మిత్రులకూ అతను ముందుగానే రాశాడు. వాళ్ళు నవ్వుకోరా! వాళ్ళకిదే పట్టించా అన్నసందేహం కూడా అతనికి పెంటనే గాలేదు.

నిజానికి రంగారావుకు ఇటువంటి అవమానం కొత్త కాదు. తాను కంపోజిటరుగా ఉంటూ రాసినకథలు రెండు మూడు ప్రచురించిన పత్రికే అకస్మాత్తుగా తన కథలను మరి రెంటిని అందుకుంటూనే తిరగగొట్టింది. కారణం విచారితే ఆ కథలు రాస్తున్నవాడు ప్రెస్సు కంపోజిటరని పత్రికవాళ్ళకి ఎవరో చెప్పినట్లు తెలిసింది!

ఈ మాట రంగారావుతో చెప్పినవాడు, “ఇంకో దేశంలో అయితే కంపోజిటరు రాసిన కథ వేసుకున్నామని పత్రికవాళ్ళు గర్వపడతారు. ఈ దిక్కుమాలిన దేశంలో గొప్పవాళ్ళు చెయ్యటాన్నిబట్టి పనులకు గొప్పతనంవస్తుంది. గాని, గొప్పపనులు చెయ్యడాన్నిబట్టి గొప్పతనంరాదు. యిది ఇంతే” అన్నాడు సినికల్ గా.

ఇంకొకనుభవంకూడా రంగారావుకు జరిగింది. జరగడంలోకూడా ఎవరో కావాలని ఏర్పాటు చేసినట్లుగా జరిగింది.

ఒకచిన్న సన్నానసభ జరుగుతుంటే అదెట్లా ఉంటుందో చూద్దామనీ, రచయితలను నలుగురినీ పరిచయం చేసుకుంటామనీ రంగారావు వెళ్లాడు. ఏ ఫంక్షన్ కూడా అనుకున్న సమయానికి జరిగే ఆ సవాయితీ లేదుగనుక నలుగురూ 'అధ్యక్షులవారి' రాకకు ఎదురుచూస్తూ ఏవోకబుర్లు చెప్పకోసాగారు.

అక్కడ చేరిన ఒక సాహితీపరుడు ఆ సమయంలోనే సత్రికలో పడుతున్న రంగారావు మొదటి నవల గురించి మాట్లాడుతూ “నేను సామాన్యంగా సీరియల్ చదవనుగాని దీన్ని చదువుతున్నాను. చాలా బాగుంది. కొత్తరకంగా ఉంది-” అని ప్రారంభించాడు.

ఇంతలో ఎవరో ఆయనకు అడ్డుతగిలి “అది రాసింది వీరేనండీ! రంగారావుగారు!” అన్నాడు.

అంతదాకా మెచ్చుకుంటున్నవాడు కాస్తా, తప్పు చేసి దొరికిపోయినవాడల్లా “మీరేనా రంగారావుగారు? చాలా సంతోషం! మీరు మా రాసిన ‘ఇంటెలిజెంట్ ప్రమన్ గైడ్’ చదివారా ఏమిటి? మరేంలేదు అందులో ఉన్న ఐడియాలు కొన్ని-” అని ప్రారంభించాడు.

“చదివేనాణ్ణిమో కానివ్వండి. నాకింగ్లీషురాదండి. ఇంగ్లీషులో కంపోజింగు చెయ్యగలననుకోండి. నేను కంపోజిటరునులేండి అది నాబ్రతుకు తెరువు?” అన్నాడు రంగారావు అక్కసుకొద్దీ అతివినయంగా మాట్లాడుతూ.

వెంటనే ఆ 'షా' భక్తుడు, "అలా చెప్పండి!" అంటూ తాను అంతకుముందు మెచ్చుకున్న నవలలో ఏదో లోపాలున్నాయో, సన్నివేశాల కల్పనలోనూ, కథనంలోనూ, పాత్రపోషణలోనూ ఏదో మార్పులుచేస్తే నవల రక్తికట్టేదో ఏకథాటిగా చెప్పసాగాడు.

రంగారావు వింటున్న మొహంపెట్టి తన బుద్ధిని ఆత్మనిగ్రహంమీద కేంద్రీకరించాడు. తన స్థితిలో ఉన్నవాడు ఇటువంటి అనుభవాలను అవమానాలకింద పాటించరాదు. తాను ఇంకోరికి ఇటువంటి ఉపన్యాసాలిచ్చేరోజు రాకపోదు...

ఇతరులు ఎంత శ్రమపడి రచయితలయినారో రంగారావుకు తెలీదుగాని అతను చాలా శ్రమచేశాడు. ఎంతో వ్యర్థశ్రమకూడా చేశాడు. అతన్ని భయపెట్టిన వాళ్ళు జాస్తి, పనికొచ్చే సలహాలచ్చినవాళ్ళు కొద్ది.

కొందరు 'ఔక్సిక' అన్నారు. అదేమిటంటే, దేవుణ్ణి నిర్వచించినంత అయోమయంగా మాట్లాడారుమరికొందరు. ఇంగ్లీషు సాహిత్యం చదవకుండా తెలుగుకథలు రాయడం అసంభవమన్నారు. మొపాసా చదివితే కథాశిల్పం తెలిసి పోతుందని కొందరు సూక్ష్మంలో మోక్షం చెప్పారు. కొందరు ఉదారస్వభావులు మొపాసా కథల తర్జుమాలు చదివినా చాలునన్నారు.

"ఏదన్నా కథ చదివినప్పుడు దాన్ని అంతటితో వదిలెయ్యక, దాన్నే అంతకన్నా బాగా రాయటానికి వీలుందేమో ఆలోచిస్తే చాలా లాభం ఉంది" అని ఒకా

యన చెప్పిన సలహా రంగారావుకు ఎంతో ఉపయోగ పడింది. తనకు బాగా నచ్చిన కథలమీద ఈ ట్రిక్కు పారకపోయినా, తనకు బాగుండని కథలను గురించి ఆలోచిస్తే చాలా విషయాలు తెలిసివచ్చాయి .... రంగారావు మొదట్లో కథలు రాసినప్పుడు కొందరు సలహాలిచ్చారు. వాటిలో ఏమేంమార్పులు చేస్తే బాగుండేనో చెప్పారు. ఇటువంటి సూచనలు ముందు అతనికి బాధకలిగించినా తరవాత పనికివచ్చినమాట అబద్ధం కాదు .... ఎవరెన్ని సలహాలిచ్చినా రాయవలసింది తాను. ఆ బాధా, బాధ్యతా తనదీ! రంగారావు సాహిత్య ప్రక్రియలతో హోరాహోరీ పోటాడాడు. ఆ శానిరాశలను చవిచూశాడు. ఇది త్వరలో విచ్చిపోయే సంఘర్షణకాదనీ, రచయితగా తనకు చెయ్యి తిరగటానికి చాలాకాలం పట్టుతుందనీ ముందుగానే రూఢి చేసుకున్నాడు కొంతపేరూ, పరిగణనా అతనికి అనుకున్న దానికన్న త్వరగానే వచ్చింది ...

ఇంతకీ “మానవత్వం” ఏమయిందీ తెలియలేదు. ఒకనాడు వీలుచూసుకుని రంగారావు ప్రతికవాళ్యను చూడ బోయాడు.

నెలజీతపు ఎడిటరు అతన్ని కూర్చోమని తాను చూస్తున్న కాగితాలను పక్కకు నెట్టేసి, తనకూ రంగారావుకూ రెండుకాఫీలు తెమ్మని కుర్రాణ్ణి పంపి, దీర్ఘ సంభాషణకు ఆయత్తుడై నవాడివాలకం పెట్టేశాడు.

అతనే చెబుతాడుగదా అని రంగారావు తన నవల మాట ఎత్తలేదు. ఎడిటరేమీ తక్కువ తిన్నవాడుకాడు. ఆ నవలనుగురించి మాటాడవలసింది ఏమీ లేదన్నట్టుగా, “ఇంకేమిటండీ విశేషాలూ? మళ్ళీ కొత్తది ఏమన్నా మొదలు పెట్టారా? మాకు కథలుకూడా అప్పుడప్పుడూ సంపుటండకూడదూ?” అన్నాడు.

అతనన్న ఆఖరుమాటతోనే రంగారావు తన నవలను వాళ్ళు వేసుకోరని శంకించాడు. పైకిమటుకు, “కథ అడుగుతున్నా రేమిటి? మీకు ఏకంగా నవలే యిస్తునిగా? దాని విషయం ఇంకా తెలలేదుగామాలి?” అన్నాడు.

“అది మా బాస్ గారు చదువుతున్నారండీ. సీరియల్స్ ఆయనే చూస్తామన్నారు. మనదేం పోయింది? మన కిషని తగ్గుతుంది. ఇప్పుడు ప్రారంభించిన నవల ఆయన సెలెక్టు చేసినదే. నేను చదవను కూడా లేదు.. కాఫీ ఆట వేడిగా ఉన్నట్టులేదు. తీసుకోండి.”

“కనీసం మీరైనా చదివారా?” అని రంగారావు అడిగాడు.

“దాదాపు సగం చదివాను. ఇంతలో ఆయన కబురుచేసి నా దగ్గిరవున్న సీరియల్స్ తెప్పించుకున్నారు.”

“ఎడిటే పడుతుంది. లేకపోతే లేదు. దాని ధోరణి ఎట్లా ఉందో చెబితే నాకు లాభిస్తుంది - కొత్త రచయితను కదండీ?”

“చాలైంది! ఇంకా నయం! మీరు కొత్త రచయితేమిటి?” అంటూ ఎడిటర్ ప్రాటెస్తు చేశాడు.

అతనింక మాట్లాడడనిపించినాక రంగారావు “ఇంతకూ నా ‘మానవత్వం’ మీకెట్లా ఉన్నదీ చెప్పనే లేదు” అన్నాడు.

ఎడిటరు శ్రీళ్లు నములుతూ, “సాంతము చదవకుండా చెప్పటం సాహసమేననుకోండి. అయినా అడిగారు గనక- ఇందులో కమ్యూనిజంపాలు జాస్తిగా ఉన్నట్లు నాకు అనిపించింది సుమండీ” అన్నాడు.

“కమ్యూనిజమా? అదేమీ లేదే!” అన్నాడు రంగారావు అప్రయత్నంగా.

ఆ మాట నోరుజారి వచ్చేసింది. కమ్యూనిస్టు విముఖులకూ, బెదురుగొడ్లకూ ఏ పరిస్థితులలోనూ ఎటువంటి సంజాయిషీకూడా ఇవ్వరాదని రంగారావు ఏనాడో తీర్మానించుకున్నాడు.

ఒకదశలో అతన్ని ఈ కమ్యూనిజం గురించి పీక్కుతీన్నారు. అధోగతిలో వున్నవాళ్ళను “అయ్యో పాపం!” అంటే కమ్యూనిజం! జీతాలివ్వని యజమానిని కథలో చిత్రిస్తే అది కమ్యూనిజం! .... ఒకప్రెస్సులో రంగారావుకే వరుసగా మూడునెలలు జీతం రాలేదు. ప్రెస్సువర్కర్లంతా కలిసి యజమానిని నానామాటలూ అన్నదాకా వెళ్ళింది. “ఆనాడే మేమంతా కమ్యూనిస్టుల మయిపోయామన్నమాటా! ‘అడిగిన జీతం బివ్వని మిడిమేలపు దొరనుగొల్చి మిడుగుట కంటెన్’ అని రాసినవాడు కమ్యూనిస్టేనా?” అని రంగారావు కమ్యూనిస్టువ్యతిరేకిని ఝాడించి అడిగాడు ... ఈనాడు మానవత్వమంటేనే కమ్యూనిజంగా

చూచేవాళ్ళు బయలుదేరుతున్నారు కాబోలనుకున్నాను రంగారావు.

“నే నన్నది లిటరల్ గా తీసుకోకండి ! ఇప్పుడు కొందరు రాసే కథలు జనసామాన్యానికి క్రమశిక్షణ లేకుండా చేసి కమ్యూనిస్టులమాట వినేలా చేస్తున్నాయి. అందుచేత మా బాస్ అటువంటి రచనల్ని కాస్త చూసి మరీ వెయ్యమంటున్నారు !” అన్నాడు ఎడిటరు.

మీ బాస్ గారి సంగతి నాకు తెలీదనుకోండి. కాని మీరు క్రమశిక్షణ అని ఏదో అన్నారే, దారిద్ర్యం అనుభవించటానికీ, పెళ్ళాంబిడ్డల్ని పోషించ లేకపోవటానికీ, నైద్యుడికి డబ్బివ్వలేక రోగాలతో తీసుకోవటానికీ ఆట క్రమశిక్షణ అక్కర్లేదండి ! ఇంకా విప్లవాలు సాగించటానికే క్రమశిక్షణ కావాలేమో ! మాటవరసకు చెబుతున్నాను, మరేమీ అనుకోకండి. నాకో స్నేహితుడున్నాడు. ప్రెస్ వర్కరు. కమ్యూనిస్టుపార్టీ సభ్యుడు, అతనికుండే క్రమశిక్షణ సిపాయీల కుండదు తెల్సునాండి? మీరూ, నేనూ వేళాకోళానికే అనుకోండి, కమ్యూనిస్టుపార్టీ మెంబర్లం కావాలని దరఖాస్తులు పెట్టినా మనని తీసుకోరు తెలుసు నాండీ” అన్నాడు రంగారావు, తాను నోరుజారి అన్న మాటకు పరిహాసం చేసుకుంటూ.

ఎడిటరు ప్రజ్ఞ కోసం పెనుగులాడుతూ, “నేనన్నది మీరు సరిగా అర్థం చేసుకోలేదు—” అని ప్రారంభించాడు.

“ఇంకా అర్థం చేసుకునేటందుకు ఏముందీ? మానవత్వంలో కమ్యూనిజముందని మీరన్నారు. నా కర్థ

మలుంది. మీమాట నేను నమ్మి దీన్ని ప్రచురించుకోమని 'ప్రజాశక్తి'కి పంపితే వాళ్ళు తిప్పి పంపవచ్చు. అప్పుడు మీరూ, నేనూ కూడా తెల్ల మొహాలు వెయ్యాలొస్తుంది ... మీరు వేసుకోని పక్షంలో ధయచేసి నా నవల నాకిప్పిస్తారా?" అన్నాడు రంగారావు.

ఎడిటరు ఏమరుపాటున డ్రాయరు సారుగులాగి మళ్ళీ చటుక్కున మూసి, "వారి దగ్గర ఉందన్నానుకదా? వారు చూసి ఏమాటా చెప్పినా —" అన్నాడు.

"మా ప్రాడక్స్ నాఫీసుకు టెలిఫోన్ చేస్తే నేనేవచ్చి తీసుకుపోతా" అన్నాడు రంగారావు. ఇంకా నటనతో ఏంపని?

"మీ కంత శ్రమకూడా చేనికి? రిజిష్టరు పోస్టులో మీ ఎడ్రసుకు పంపేస్తాలెండి" అన్నాడు ఎడిటరు.

రంగారావు ఆఫీసుదాటి వీధిలోకిరాగానే ఆ పత్రిక వాళ్ళ, సినిమా ఎడిటరు కనిపించాడు ఎవరితోనో మాట్లాడుతూ.

"బాబ్బాబు! నాలుగు సినిమాకబుర్లు చెప్పేసి ఈ వారం నాకు తిరుగుడు తప్పించండి. మీ కింత టిఫినూ అదీ ఇచ్చుకుంటాను," అన్నాడతను రంగారావుతో.

"మీ ఆఫీసులో అడుగుపెట్టినప్పుడే కడుపు నిండి పోయింది!" అన్నాడు రంగారావు నిష్ఠురంగా.

"రావయ్యా దేవుడా! .... అసలేం జరిగిందేమిటి?" అంటూ సినిమా ఎడిటరు రంగారావును కాఫీహోటలులోకి నడిపించాడు.

ఇంకా లంచ్ అవర్ ప్రారంభం కాలేదు. కాని అందుకు తయారుగా ఉన్నది హోటలు. ఆరుకుర్చీ లున్న గుండ్రని బల్ల దగ్గర ఇద్దరూ ఎదురెదురుగా కూచున్నారు.

“బాయ్, ఫాన్! అయ్యర్, రెండు స్వీట్లు కావాలి. ఈ నెల్లో చేసినవిగా పంపించు. కిందటినెలవి వద్దు. రెండు ప్లేట్లు ఇడ్లీ సాంబారు, ఆ తరవాత రెండుకప్పులు స్ట్రాంగ్ కాఫీ!” అతను రంగారావు కేసి తిరిగి “మనం ఏంతింటామో ముందే చెప్పేస్తేగాని అయ్యరు మంచి నీరు సరిగా సప్లయ చెయ్యడు. స్వీట్ అని ఊరుకున్నామనుకో. మంచి నీళ్ళి వ్వడు. మంచి నీళ్ళు తాగేసి తిండితగ్గిస్తామని భయం! .... ఈ సాళ్ళు కబుర్ల కేంగాని—అసలేం జరిగింది?”

రంగారావు జరిగిన సంగతి చెప్పాడు.

“అవును, రైలే! మీ నవల మేం వెయ్యం! ఎందుకు వెయ్యాలండీ—నాకు తెలీకడుగుతానూ, అనామ కుడు గదా అని ఒకనవల వేశాం. మీకు కీర్తివచ్చిందీ! పదిమందీ బాగుందని ఉత్తరాలు రాశారూ? చాలాచోట్ల నుంచి అన్ సోల్డ్స్ కూడా రాలేదు. కొన్ని సెంటర్లు ఎక్కువ కాపీలు ఆర్డరిచ్చాయి! అందుకని రెండోనవల వేశాం! మీకు కీర్తి వచ్చేస్తున్నదని ఖాయంగా తెలిసిపోయింది! ఇహ వెయ్యం! మాకు సర్క్యులేషన్ రాకపోతే వీడా పోయే. మా సర్క్యులేషన్ మేం తెచ్చుకోగలమండీ! మాకు సర్క్యులేషన్ తెచ్చిపెట్టటానికి మీ రెవరండీ? పైగా మా ద్వారా మీరు కీర్తి సంపాదించేసుకుంటే మా కడుపు భగ్గున మండిపోదుటండీ! అంచేత కొన్నేళ్ళ

పాటు మా పత్రికలో మీ పేరు పట్టానికే వీల్లేదండీ !
 (మామూలు గొంతు పెట్టి) అయ్యో అదీ ఉన్న విషయం.
 మీ నవల వేసుకునే సీత మాకు లేకపోతే మీరుమాత్రం
 ఏం చెయ్యగలరూ? మీ రెండునవలలూ చదివా. మొదటి
 నవల నాలుగిన్ పాల్గొంటు చదవలూ. ఎవరో డి. పి. రంగా
 రావంటే చలమా, సోపీచందా? ఎందుకు చదవాలి పొమ్మను
 కున్నా. అందరూ బాగుంది, బాగుంది అంటుంటే పోనీ
 గదా అని బాక్ నంబర్లు తీసి చదివా. ఆ తరవాత విడవ
 కుండా చదివా. రెండు నానెల్లూ నాకు నచ్చాయి మరి.
 రాసింది సబబుగానూ, న్యాయంగానూ, ధర్మంగానూ ఉంది.
 మాటలాగే రాతకూడా నలుగురూ విని బొననేట్టుండాలి.
 ఏమంటారు?"

రంగారావు నవ్వి ఏమీ అనలేదు. ఇద్దరూ లేచారు.
 రంగారావు జేబులో చెయ్యి పెట్టటంచూసి సినిమా ఎడిటరు,
 "మీ సినిమా వాళ్ళ చేత డబ్బు ఖర్చు పెట్టిస్తే పాపం ఏమీ
 లేదుగాని నాకు ఎకౌంటుంది. మా అయ్యరు దొంగ. మీ
 దగ్గర డబ్బుకు డబ్బూ తీసుకుంటాడు, నా పేర ఖాతాలో
 రాయనూ రాస్తాడు. అంచేత, పెద్దమనిషి శవవాహకులతో
 అన్నట్టు ఈసారికిట్టా పోనివ్వండి" అన్నాడు.

ఇద్దరూ వీధిలోకి వచ్చినాక రంగారావు "సినిమా
 వార్తలు కావాలన్నారు?" అన్నాడు.

"సినిమా వార్తలకోసం మిమ్మల్ని బాధ పెడతానా ?
 మాటవరసకన్నానుగాని హాయిగా నాలుగుపిక్కర్లకు రాసు
 కుని డబ్బు చేసుకోండి. ఉంటా. మరి సెలవా?"

“మానవత్వం” త్వరలోనే రంగారావుకు తిరిగి వచ్చింది. దాన్ని ఏంచెయ్యాలో, యింకెవరికి పరిపాలో అతనికి తోచలేదు. రాజుకు సంపిస్తూ “దీన్ని ఏదో ఒకటి చెయ్యి” అని రాశాడు.

“ఇక్కడ ఒక పబ్లిషరు నీ పుస్తకాలు అమ్మనేస్తా నంటున్నాడు: ‘మానవత్వం’ కూడా తానే వేసుకుంటానంటు న్నాడు” అని రాజు రాశాడు. అందుకు సమ్మతిస్తూ రంగారావు జవాబు రాశాడు.

రాఘవమృగాని పిచ్చరు చివ్విజై బాగా పోతున్న దన్న పుకారు పుట్టిన రెండుమూడు రోజుల్లోపల మరి ఇద్దరు ప్రొడ్యూసర్లు రంగారావును సంభాషణలు రాయించటానికి కుదుర్చుకున్నారు. ఎద్వాన్సులు కూడా యిచ్చే శారు.

“ఇక ఫరవా లేదు, సుందరం. మనం కాస్త మంచి యింట్లోకి మారవచ్చు,” అన్నాడు రంగారావు.

“ఈ యింటకేమొచ్చింది? నాకీయిల్లే బావుంది. ఇది అచ్చొచ్చింది. అంతడబ్బు జాస్తిగా వుంటే సొంతాన ఇల్లు కట్టిద్దవులే.” అన్నది సుందరం.

“జరగనప్పుడు తప్పనే తప్పదు. జరుగుబాటయి నప్పుడు కాస్త పరువుగా బతికితే తప్పా! నువ్వింక ఈ ఎక్స్ట్రా వేషాలకు పోనక్కర్లేదులే.”

“యేంటి? డబ్బుంటే అలుసూ, పరువుమీద మోజూ-బుల్లాడుసంగతి శాందాకొచ్చిందే? ఏదీ డబ్బెక్కు వుంటే ఇట్టా పారేమ్-నగలూ, చీరెలూ కొంటా!”

“మనిద్దరమూ పెళ్ళికూడా చేసేసుకుందాం. ఎందుకొచ్చింది?”

“నాకిప్పుడు పెళ్ళి సంకెళ్ళొకటి తక్కువయిందేం” అన్నది సుందరం కోపంగా.

ఆమెకు పెళ్ళంటే కోపమని రంగారావుకు తెలుసు. అందుచేత ఆ ప్రస్తావన ఇంతవరకెన్నడూ తీసుకురాలేదు.

ఒక ఆడదీ మగవాడు కలిసి జీవిస్తున్నప్పుడు వారి ఆర్థికస్థితి కాస్త చక్కబడగానే ఆడదితనంతటతానే పెళ్ళాం హక్కు కోరుతుంది. అట్లా కోరిన ఆడవాళ్లను రంగారావు చూశాడు. కాని సుందరం లోకానికి విరుద్ధమైన మనిషి. ఆమెకు ప్రేమబంధం సహజంగానే కనబడేది గాని, నీతిబంధం చాలా అసహ్యంగా కనబడేది. పెళ్ళంటే దానివెంట నీతిబంధం దానంతట అదే వచ్చిపడుతుంది. ఒకడి పెళ్ళామయినాక ఇంకో మగవాడితో మాట్లాడితేనే తప్పు. మాటవసకి తనకూ, రంగడికీ పెళ్లేయితే, రంగడు డబ్బు చిక్కుల్లోవుంటే తాను సంపాదించి పెట్టటానికుంటుందా? రాముడడివికి వెళితే సీతమ్మారు వెంటవెళ్లినట్లు తానుకూడా రంగడితోపాటు పస్త్రాలు పడుకోవాలి. ఇది సుందరానికి భయంకరమైన పుస్థితి-చాతగాని నాజమ్మలు చేజేతులా మెడకువేసుకునే ఉచ్చు! రంగడు డబ్బు విషయంలో మెట్టకే-శాననుకుని పెళ్ళంటున్నాడు! సుందరానికి మండిపోయింది. “మహా మహావాళ్లు మట్టి

కొట్టుకుపోయాను ! ఆరునూరదే:ది పెళ్లిమాట మాత్రం తలపెట్టటానికి వీలేదు.”

పెళ్లివిషయం సుందరం పట్టుపడితే, ఇంటి విషయం రంగారావు పట్టు పట్టాడు. మరో వారం రోజులకల్లా వాళ్లు ఒక మేడమీది పోర్షను చూసుకొని అందులో చేరారు. అద్దె నెలకి 90 రూపాయలు, రసీదు 50 కిస్తారు. ఏడాదికి సరిపోయే దొంగఅద్దెకింద అయిదువందల రూపాయలు ఇంటివాళ్లుందుగానే పుచ్చేసుకున్నారు - రసీదు లేకుండా.

“డబ్బు పోతే పోయిందిగాని ఇల్లు ఫస్టుగా వుంది,” అన్నది సుందరం.

“వద్దంటివే. రేపు పెళ్లికూడా కావాలంటావు,” అన్నాడు రంగారావు. సుందరం మూతి ముక్కచెక్కలు చేసుకున్నది.

ఇల్లయితే బాగుందిగాని ఈ ఇంటికివచ్చాక నలుగురూ రాకపోకలు సాగించారు. సుందరం మనిషినాపలేని మనిషికాదు, కాని మరీ ఇంత పెద్దమనుషులు ఇంటికొస్తే ఆమెకు భయం. ఈ అసిస్టెంటు డైరెక్టరే. ఈ ప్రొడక్షన్ మేనేజరే, స్టూడియోలో కనిపిస్తే అధికార పద్ధతిలో వాళ్ళతో ఎట్లామాట్లాడాలో, ఎట్లా వ్యవహరించాలో సుందరానికి తెలుసు. కాని వాళ్ళు ఇళ్లకు అతిథులుగా ఒక్కొక్కసారి పెళ్లాం పిల్లల్ని వెంటేసుకుని ఎటోవెళుతూ దారిగదా అని వస్తే ఏంచెయ్యాలో, ముఖ్యంగా ఆడవాళ్లను ఎట్లా పలకరించాలో సుందరానికి తెలీదు.

ఆ జాతి ఆడవాళ్లకు “పత్రివత” లని సుందరం

పేరు పెట్టింది. వాళ్ళ భాషే సుందరానికి విడ్డూరంగా ఉంటుంది. “మా వారిట్టా అన్నారు ! అట్టా అన్నారు ? ఇట్టా చేశారు ! అట్టా చేశారు !” అని వాళ్ళను ఇమిటేట్ చేసింది “ఆళ్ళు ముక్కు చిట్లించటం మనహా అన్నీ చేస్తారు. కుందేళ్ళను నాసన బట్టే వేటకుక్కలే !” అనేది ....

ఒకనాడు రంగారావు, సుందరమూ ఏదో ఇంగ్లీషు సినిమాకు వెళ్ళారు. హాల్లోనుంచి వాళ్ళు బయటికి వస్తుంటే రంగారావు పనిచేసే పిక్చరు ప్రొడ్యూసరూ, భార్యాకూడా కనిపించారు వాళ్ళూ అదే ఆట చూశారు. ప్రొడ్యూసరు “ఓహో” అని రంగారావును పలకరించాడు. తన భార్యను పరిచయంచేశాడు. సుందరం భయంచేతనైతేనేం. ఆ తరగతి మీది అసహ్యం చేతనైతేనేం వెనక్కు తగ్గింది. ప్రొడ్యూసరూ, ఆయన భార్య, రంగారావు సినిమా గురించి మాట్లాడుకుంటూ నడిచారు.

వాళ్ళు అట్లాగే ప్రొడ్యూసరు కారుదాకా వెళ్లాక ఆయన రంగారావుతో, “ముందు సీటులో కూచోండి, మిమ్మల్ని మీ యింటి దగ్గర డ్రాప్ చేస్తాను,” అన్నాడు. రంగారావు వెనక్కు తిరిగిచూస్తే సుందరం కనిపించలేదు.

“ఎవరికోసమన్నా చూస్తున్నావా ఏం?” అన్నాడు.

భార్యతో సహా వెనక సీటులో ఎక్కి కూచున్న ప్రొడ్యూసరు.

“మావాళ్ళు-” అన్నాడు రంగారావు తనకే వినపడకుండా. ఇంతలో అతనికి సుందరం ఒక స్తంభం పక్కన

ఒడిగించుచుని కనిపించిది, “అక్క-డే నిలబడ్డావేం? వేగిరం
రా?” అని రంగారావు అభినయించాడు.

సుందరం రాయలే కదలేడు.

తనను గబగబా ఆమె దగ్గరికి వెళ్ళి “ఏమిటిది
వాళ్ళు కాచుకొని ఉన్నారు. రా కాగ్లో దింపేస్తారు”
అన్నాడు.

“వాళ్ళ కాగ్లో నేను రాను” అన్నది సుందరం.

ప్రొడ్యూసరుగారి భార్య “మనమెందుకు వెయిట్
చేస్తున్నామో మీ కేమైనా తెలుసునా?” అనడం రంగా
రావుకు వినిపించింది.

ప్రొడ్యూసరు కారుదిగి వాళ్ళ దగ్గరికివచ్చి, “కమాన్
షదండి పోదాం, ఏమాలస్యం?” అన్నాడు.

తప్పనిసరి అయి సుందరం కదిలింది. సుందరం తన
పక్క కూచుంటే ప్రొడ్యూసరుగారి భార్య మెలపడి పోతున్న
దాని మొహం పెట్టింది.

అనాడు ఇద్దరూ బిగుసుకుపోయినారు. సుందరం
అట్లా ‘సీను’ చెయ్యనవసరంలేదని రంగారావుకు అనిపిం
చింది. కనీసం తనకోసమన్నా అతను వాళ్ళను వదిలించు
కుని ఉండవలసిందని సుందరం మనస్ఫూర్తిగా నమ్మింది.

కొంచెంగా తర్కించుకున్నారు.

“వాళ్ళయినా మనుషులేగా. అయిదునిమిషాలు
ఓపికపడితే పోదా” అన్నాడు రంగారావు.

“వాళ్ళ వాసన నాకుపడదు. నావాసన వాళ్ళకు

పడదు. ఆసంగతి నీకు చెప్పినా తెలీకపోతే ఏం చెయ్యాలా?" అన్నది సుందరం.

“వాళ్ళంటే అసహ్యమైనట్లు నటించకు. అసలు నీకు భయం ! ఆ మాటకొప్పుకోను !” అన్నాడు రంగారావు అతని ఉద్దేశం సుందరాన్ని హింసించటమే. కృతకృత్యుడయ్యాడు కూడా.

“వాళ్ళంటే నాకు అసయ్యమైనట్లు మాట్లాడేవాడినే అదీ అబద్ధమేగా ! నిజానికి వాళ్ళంటే నీకు తీపేనేవే !” అన్నది సుందరం. పగతీర్చుకుంటూ—

ఇల్లు మారినప్పటినుంచీ సుందరం తానుకూడా మారుతున్నట్లు కనపడింది. ఆ సాత డొక్కుకొంప అచ్చొచ్చిందని ఆమె అనుకోవటం మూఢ విశ్వాసమే గావచ్చు గాని, దాని వెనుక కొంత హేతువాదం వున్నది. ఆమె తరగతి మనుషులంతా అక్కడున్నారు. ఈ ఇల్లు జైలు. ఆమెకు యెవరితో మాట్లాడటానికిలేదు. యింకొకరితో కలిసి నవ్వుకోటానికిలేదు. జైలుతోబాటు ఇక్కడ ఆమె నోటికి తాళంకూడా పడ్డట్లయింది.

ఆ వాతావరణం కోసం ఒకసారి ఆమె అక్కడికి వెళ్ళితే “నుమ్మల్నిడిచి పోయావుగా ! ఇప్పుడు నువ్వు గొప్పదానివై పోయావులే !” అని నవ్వుతూనే అంటించారు. సుందరం గుండె చివుక్కుమన్నది. శన సాత స్నేహితులతో మాట్లాడేటందుకు ఆమెకు నిజంగా ఏమీ లేకపోయింది.

తాను మారటం అట్లావుంచి రంగారావే మారుతున్నట్టు ఆమెకు తోచింది. దేనికోసం మారుతున్నాడు? ఈ మనిషికి తాను మనస్ఫూర్తిగా కావాలన్నట్టా? అక్కరేదన్నట్టా!

“ఇంకా నాలుగురోజులాగితే అదీ తెలుసుద్ది” అనుకున్నది సుందరం మనస్సును గట్టిబరుచుకుని...

ఇల్లమారినాక రంగారావు ఉన్నట్టుండి ఒక కారు కొన్నాడు-వొక్కుకారు. రెండువేల అయిదువందలు. అయిదువందలు రొక్కయిచ్చాడు. మిగిలిన రెండువేలూ మార్వాడీ అప్పు.

“ఎందుకీ కారు?” అన్నది సుందరం ప్రశ్నిస్తున్నట్టుగా కాకుండా.

సుందరం ఎడమవుతున్నదన్న భావం రంగారావులో కూడా కలుగుతూనే ఉన్నది. అతనుకూడా బాధపడ్డాడు. కాని తప్పు సుందరందేనని. రూఢిగా నమ్మాడు. అతను ఒకనాడు తన తత్వం ఆమెకు వివరంగా చెప్పాడు.

“చూడు సుందరం మనం లేనివాళ్ళమే. ఒప్పుకుంటా. కాని ఎల్లకాలం లేనివాళ్ళగానే ఉండిపోవాలని కంకణం కట్టుకున్నామా! ఏదో బతుకుతున్నాం. ఎంత బాగా బతికే అవకాశం ఉంటే అంత బాగా బతుకుదాం. తప్పేం? ఈ కార్లలో యెక్కి తిరిగేవాళ్ళంతా మనకన్న గొప్పవాళ్ళని నీవు మాత్రం ఒప్పుకుంటావా? నాలుగు డబ్బులు చేతిలో ఉంటే నీకు నగలూ, చీరెలూ కొనుక్కోవాలని ఉండదా? నాకట్లాగే మంచి యింట్లో ఉండాలనీ,

కారెక్కి- తిరగాలనీ ఉంది. అదితప్పంటావా? తప్పయితే ఆ తప్పేమిటో నాకూడా చెప్పు, తెలుసుకుంటా!”

“ఇందులో తప్పేమిటి? ఒప్పేమిటి? ఈ కారు మన్ని ఎక్కడికి తీసుకుపోద్దీ అని నా అనుమానం” అన్నది సుందరం.

“జీవితమే మనని మన ఊరునుంచి - ఈపల్లం చేర్చిందా లేదా! ఈ సినిమాగొడవ నువ్వేరుగుదువా? నేనెరుగుదునా? ఇక్కడకొచ్చి పడ్డాం. బాగానే ఉన్నాం, మొన్నటిదాకా ఈ మాత్రం ఇంట్లో ఉండలేక పోయాం. ఇవాళ ఉన్నాం. నిన్నటిదాకా సొంతకారులేదు. ఇవాళ వచ్చింది. రేపటిమాట చూద్దాం.”

సుందరం మాట్లాడలేదు. తన వాదనను ఆమె అంగీకరించిందని రంగారావు అనుకున్నాడు.

అతను తనలో కలుగుతున్న ఇంకొకమార్పు గమనించలేదు—అతను కొంతకాలంగా అంతర్ముఖుడవుతున్నాడు సినిమాల వాళ్లు ఏంరాయమంటే అదిరాయటమూ, వాళ్ళిచ్చే డబ్బే ప్రధానంగా గడించటమూ అతనికి స్వాభావికంగా కనబడుతున్నది. అతనిచుట్టూ ఉన్న వాతావరణంలో అందరూ అదే కృషిలో నిమగ్నులై ఉన్నారు. ఈ వాతావరణంలో కూడా అతనికి సన్నిహితులున్నారుగాని, వాళ్ళతో అతనికున్న అన్యోన్యత రాజుతోనూ, ఇతర ప్రెస్ వర్కుర్లతోనూ ఉన్నటువంటిది కూడా కాదు. ఆకాశంలోకి ఎత్తుగా వెళ్ళినకొద్దీ ప్రాణ

వాయువు తగ్గినట్లుగా ఈ సమాజంలో మనుషుల స్థాయి పెరిగినకొద్దీ వాళ్ళ మధ్యగల జీవితబంధాలు సడలిపోతాయి లాగుంది. దీన్ని రంగారావు ఆమోదించాడు. సుందరం ఆమోదించలేదు...

రంగారావు కొంతకాలంపాటు తన జీవితాన్ని తానే నడుపుతున్నట్లు కనపడ్డాడు. అతని రెండో పిచ్చుకు బాగా డబ్బాచ్చింది. మూడో పిచ్చుకు డబ్బురాలేదు గాని అతని సంభాషణలను అందరూ మెచ్చుకున్నారు. మరి రెండు పిచ్చుల్లో బుకింగుకూడా దొరికింది.

ఆరు నెలలపాటు సుందరం స్టూడియోల చాయలకు పోలేదు. మొహానికి కోట పెయ్యలేదు. ఆమెకు తాను బతికిఉన్న సంగతికూడా అనుమానాస్పదంగా కనిపించింది.

ఒకనాడామె పట్టలేక యింటినుంచి బయలుదేరి వేషంకోసం వెళ్ళింది.

“నీ మొగుడు రెండుచేతులా సంపాదిస్తుంటే నీకు వేషాలెందుకు?” అని యేళుమలై అడిగాడు.

“ఊరికే కూచుంటే ఏం తోచటం లేదన్నా. అది గొప్పిళ్ళ మనుషులకే చెల్లుతుంది” అన్నది సుందరం.

“రేపు ఉదయం తయారుగా ఉండు. వాన్ పంపిస్తా” అన్నాడు యేళుమలై....

సుందరం వేషాలేసి వస్తున్నదని తెలిసి రంగారావు బాధపడ్డాడు.

“నీకేం కర్మగాలింది సుందరం?” అని అతను అడిగాడు.

“డబ్బుచేదా?” అన్నది సుందరం.

“డబ్బు కావలిస్తే నే నివ్వనూ?”

“ఉంటే ఇయ్యి. నే నొద్దన్నానా? అంతమాతానికే నేను సంపాదించుకోరాదని ఎక్కడుంది?”

సుందరం హతం రంగారావుకు తెలుసు. మాట్లాడక ఊరుకున్నాడు.

ఒకనాడు రంగారావు రాసే పిక్చర్లోనే సుందరం ఎక్స్ట్రా వేషానికొచ్చింది. రంగారావు ఆనాడు సెట్టు మీద ఉన్నాడు.

ఆరోజు ఇంటికొచ్చినాక రంగారావు సుందరంమీద రెచ్చిపోయినాడు. అది ఆనాటికోసం కాదు - ఏళ్ళకొద్దీ పేరుకొని ఉన్నదంతా కరిగి బయటికొచ్చింది.

అతను మాట్లాడతుండగానే సుందరం బయటికి వెళ్ళిపోయింది. మళ్ళీ తిరిగిరాలేదు. రాదని తెలిసినాక అతను తన మనసును తానే అర్థం చేసుకోలేక పోయాడు. బెదిరిస్తుందా? ఖమాళి మనిషి. దాని ఇష్టం వచ్చినట్లు ఇన్నాళ్ళూ ఆడి అలుసైనాను! నేనేం పసిపిల్లవాణ్ణి కాను. దాన్ని సుఖపెట్టటానికి నేనుచేసిన ప్రయత్నమూ దానికి విషం కావటానికేదో కారణం! ఉండాలి.... నేనేం ద్రోహం చేశాను? నావల్ల జరిగిన తప్పేమిటి? నాపరువు తీసేస్తే తనకేం వారుగుతుంది?”

స్వాతిశయమూ, ఆత్మ వంచనా, పశ్చాత్తాపమూ
వీటన్నిటిని మించిన ఆవేదనా రంగారావును తలా ఒకపక్క
లాగి పీడించాయి. తాను చేసినదంతా సుందరాన్ని
సుఖపెట్టటానికేనని అతను తననుతాను పూర్తిగా నమ్మించు
కున్నాడు. ఎంతసేపు ఆత్మపరీక్ష చేసుకున్నా తన జీవితా
శయాలు సవ్యంగానే కనబడ్డాయి. పరువు తక్కువపనులు
చెయ్యాలన్న సుందరం పట్టుదల నిర్లక్ష్యంగానే కనబడింది.

సుందరం వెళ్ళిపోయినాక అతని అహంకారం
రెట్టింపయింది. ఎట్లాగంటే చెప్పటం కష్టంగాని సుందరం
మొదటినుంచి అతనిలో ఆత్మ విశ్వాసం పెంచి అహం
కారాన్ని అదుపులో ఉంచుతూ వచ్చింది. ఇప్పుడా
అడ్డంకి కాస్తాపోయింది.

అతనికి మూడోపిక్కరు బాపతు మూడువేల చిల్లర
రానేలేదు. చాలాసార్లు ప్రాధ్యూసరుచుట్టూ తిరిగాడు.
లాభం లేకపోయింది. ఇప్పుడు తాను వెనుకటి రంగారావు
కాడు—చేబదుళ్లు చేస్తూ, నవనాడులూ బిగించుకుని సహించ
టానికి కోర్టులో ప్రాధ్యూసరుమీద దావావేశాడు.

ఈ సంగతి నలుగురికీ తెలిసింది. ప్రతికలవాళ్లు
అతన్ని అభినందించారు. ప్రాధ్యూసర్లు మీటింగు ఏమీ
చెయ్యకుండానే ఏకగ్రీవ నిర్ణయానికి వచ్చారు. రంగారావు
కున్న రెండు పిక్కర్లనుంచీ రెండురోజుల వ్యవధిగా ఉద్వా
సం జరిగింది. ఇద్దరూకూడా అనుకున్న మొత్తాలు పూర్తిగా
యిచ్చేశారు.

ఇది తనకు గొప్ప విజయమనుకున్నాడు రంగారావు. అతని సినిమా మిత్రులు, “ఏమిటనుకున్నారో, ఈ ప్రాధ్యాయ సర్లంతా ఒకటే. అసలు నువ్వే ఒక పిచ్చుకు తీసెయ్యి. అందరికీ బుద్ధి చెప్పినట్టవుతుంది.” అని సలహా ఇచ్చారు.

రెండుమూడు వోట్లనుంచి ఇదే సలహా వచ్చిన మీదట రంగారావు చిత్రనిర్మాత కాపటానికి నిశ్చయించాడు. ఒక బుల్లితారను పెద్ద తారగా చెయ్యటానికికూడా నిశ్చయించుకున్నాడు. తన మిద్దెమీది ఇంట్లోనే ప్రాడక్షనాఫీసు పెట్టాడు.

ప్రాడక్షనాఫీసనగానే జనంచేరారు. నటులూ, గాయకులూ, తదితరులూ సహకరిస్తామన్నారు. కొందరు పోటీలు పడితీయ్యబోయే పిచ్చుకు శతదినోత్సవాలూ, రజతోత్సవాలు కూడ చేయించారు. గానాబాజానా సాగింది. నాలుగు పాటలు రికార్డుకూడా అయ్యాయి. అంతలోనే రంగారావు చేతిలోవున్న డబ్బు అయిపోయింది. కాస్తోకూస్తో మిగిలితే దాన్ని డిస్ట్రిబ్యూటర్ల చుట్టూ తిరగడానికి, ట్రంక్ టెలిఫోన్లకూ వాడాడు.

బాక్సీలు మిగిలాయి. ఎవరన్నా ఒక పిచ్చుకును బుక్ చేస్తే దానితో గ్రంథం సడపక చ్చుననుకున్నాడు. కాని ఎవరూ పిలవలేదు. జనం ప్రాడక్షనాఫీసుకు రావటం మానేశాడు. మార్కెట్ వాడు కారు పట్టుకుపోయాడు. ఇల్లు గలవాళ్లు ఇల్లు ఖాళీ చేయమని నోటిసిచ్చారు.

రంగారావు బుద్ధి షాక్ తిన్నదేగాని సామ్మసిల్లలేదు. అతను ఒంటరిగా కూచుని, “ఏం జరిగింది? ఎందుకు జరి

గింది ?” అని ఆలోచించాడు. తన జీవితం ఎక్కడో పట్టాలు తప్పింది. ఇది జరిగింది ఎక్కడో అతనికి తెలియ లేదు. పట్నం వచ్చినప్పుడా ? సినిమాలోకి దిగినప్పుడా ? ఇల్లుమారినప్పుడా ? కారుకొన్నప్పుడా ? సుందరం ఇంటి నుంచి వెళ్ళిపోయినప్పుడా ? ప్రాధ్యాపరుమీద దావా వేసినప్పుడా ! ప్రాడక్స్ ప్రారంభించినప్పుడా ? ఎప్పుడు ?

ఎప్పుడు తాను డబ్బును నమ్ముకుని, మనుషులలో విశ్వాసం పోగొట్టుకుని ఒంటరిగాడై పోయినాడో ఆనాడే తన పతనం ప్రారంభమైనది.

‘ఫరవా లేదు. నేను పూర్తిగా చితికిపోలేదు. మళ్ళీ కంపోజిటరు నవుతాను. ఏ హైదరాబాద్ వెళ్ళి ఏ ప్రెస్సు లోనో చేరుతాను !’ అనుకున్నాడు.

అతనిగుండె గుబుక్కుమన్నది. తాను కంపోజిటరు పనికూడా సరిగా చెయ్యలేనేమోనన్న అద్వైత్యం కలిగింది. రంగారావు కళ్లు చెమ్మగిల్లాయి.

అది నిజంగా అద్వైత్యంకాదు. తిరిగి కంపోజిటరు జీవితం ఆరంభించాలన్నా తాను కొంత అత్త సంఘర్షణకు గురికావలసి ఉంటుందని అతనికి తెలిసి పోయింది.

రంగారావు తనపెట్టెలన్నీ సర్దుకోసాగాడు. నాలుగేళ్లకు సరిపోయే బట్టలూ అవీ ఉన్నాయి. కాగితాలు, సగంరాసినకథలూ, పూర్తిచేసినవతలపడేసినచిన్నకథలూ, ఉన్నాయి. కొన్ని ఉత్తరాలున్నాయి. ఉత్తరాలలో రాజు

రాసినది ఒకటి కనిపించింది. అదివచ్చి మూడు మాసాలు దాటింది. అప్పుడు తాను ప్రాడక్షను గొడవలో ఉండి సరిగా చదవలేదు. అందులో తన పుస్తకాలు ప్రచురించిన వాణ్ణి గురించి-వాడు డబ్బుసంగతి తేల్చకుండా ఉన్నాడని కాబోలు-ఉన్నది. వాడు పుస్తకానికి పాతికే ఇస్తాడో, పరకే ఇస్తాడో. దాన్ని గురించి రాజు ఆర్భాటం చేస్తున్నందుకు అప్పట్లో రంగారావు నవ్వుకున్నాడు. అప్పుడు అతని దృష్టి నాలు అంకెలమీదా, అయిదు అంకెలమీదా ఉన్నది. కాని ఇవాళ ఆ పబ్లిషరు ఇచ్చే మొత్తం తనకు పెద్దదే! ఎంత కొద్దికాలంలో ఎంత మార్పు!

అతనిప్పుడు రాజు రాసిన వుత్తరాన్ని శ్రద్ధగా చదువుకున్నాడు.

“రంగారావుకు, నీ సంగతులు బొత్తిగా తెలియటం లేదు. చంద్రా ప్రెస్సులో మూడు రోజులుగా సమ్మెసాగు తున్నది, రాయగారాలు ఫలించలేదు. ఇవాళ మేము కూడా సానుభూతి సమ్మెచేసి ప్రాసెషన్ లో తిరిగాం. నీ నాలుగు పుస్తకాలలో మూడు అచ్చయాయి. ఛండాలపు కాగితంమీద అసహ్యంగా పింటు చేశారు. అన్నీ తప్పులు. పబ్లిషరును నీడబ్బు విషయం అడిగా. ప్రెస్సు వాళ్ళు ముంచారనీ, పుస్తకాలు అమ్మిందాక తనకు నమ్మకంలేదనీ, పెట్టినడబ్బుతిరిగిరాదని నిరాశ చేసుకున్నాననీ అన్నాడు. డబ్బివ్వకపోతే ఇంకో పబ్లిషరుకిచ్చిపోటీగా పింటు చేయిస్తానని చెప్పా. కాళ్ళూ, గడ్డాలూ పట్టుకుని

బతిమిలాడతాడు. ఏంచేయమంటావోయీ. సుందరమ్మను అడిగానని చెప్పి.”

రంగారావు తల చిట్టెం కట్టుకుపోయినట్టున్నది. అందులో ఏమి సంచలనం కలుగుతున్నదీకూడా అతనికి తెలియటంలేదు. చాలాసేపు గోడకేసి చూస్తూ రాజు ఉత్తరం చేతిలోపట్టుకుకూచుని చివరకు రాజుకొకపుత్తరం రాయటానికి తీర్మానించుకున్నాడు.

నాలుగుకాగితాలు పాడుచేసిన తరువాత రంగారావుకు ఆశ్చర్యం కలిగింది. తనకు పుత్తరంలో ఏమిరాయాలో, ఎట్లారాయాలో తెలియక పోవటం ఆశ్చర్యంకదా! అందులోనూ రాజుకురాయటం ! రాజుఎదురుగా వుంటే ఏం చెప్పాలో తెలీక భాధపడుతుంటే ఎట్లా వుంటుందో అట్లాగే అనిపించింది రంగారావుకు.

బయట ఎవరో మసులుతున్న అలికిడిఅయి రంగారావు ఉలిక్కిపడ్డాడు. అలికిస్తే చప్పుడాగిపోయింది.

“ఎవరూ !” అని కేకపెట్టి అతనులేచి వాకిలిదాకా వచ్చాడు.

రాజు అతనికి ఎదురుగావచ్చాడు. పిట్టగోడ నానుకుని బయటికి చూస్తూ సుందరం నిలబడి ఉన్నది.

“రాజూ, ఎప్పుడొచ్చావ్ !”

“ఉత్తరం రాసింది” రాజు తలను సుందరంకేసి విసిరాడు. ” మెయిలుకొచ్చా.”

“లోపలికిరండి.”

సుందరం అప్పటికిగాని తల తిప్పలేదు.

ఇల్లంతా అయ్యవారి పట్టిలలే ఉంది. సామాను చాలాభాగం వెళ్ళిపోయింది. ఇల్లుకూడా ఎవరూ చిమ్మ లేదు. సుందరంలోకి వెళ్ళి చీపురుకట్ట తెచ్చి సావడి అంతా చిమ్మి, చాప తెచ్చి వేసింది. తాను వెళ్ళి గోడనానుకుని నిలబడింది.

రాజూ, రంగారావు చాపమీద కూచున్నాక కొంత సేపు ఇద్దరూ మాట్లాడలేదు. రంగారావు భయపడ్డంతా అయింది. -ఆతనికి తనగొడవ రాజుతో ఎట్లా చెప్పాలో తెలియలేదు. రెండుమూడుసార్లు సుందరంకేసి చూశాడు. కాని సుందరం సహకరించలేదు.

అకిస్సాత్తుగా రాజు, “అన్నట్లు విన్నావా రంగయా? సూర్యం సికింద్రాబాదులో ఏదో ప్రెస్సుకు మేనేజరుగా వెళ్ళాడు. వాడిపని బాగుంది. నీలాద్రి సొంతాన ప్రెస్సు పెట్టుకున్నాడు... ఎట్టయినా నీలాద్రి పని తెలిసినవాడు....”

ఎవడో తుపాకి బారుచేసి, మాట్లాడటం మానితే చంపుతామని బెదిరించినట్లుగా రాజు మాట్లాడసాగాడు. అన్నీ తన చిన్నతనపు గాథలు... రత్తిగాడు ఒక్కరాత్రి పదమూడువేలు స్ట్రీయికింగ్ చెయ్యటం... వాళ్ళవగో జాబ్ వర్కిచ్చి నీలాద్రిని రెండుగంటల్లో పూఫ్ కావాలంటే నీలాద్రి చేతికి వచ్చిన అక్షరాలన్నీ పెట్టి పూఫ్ తీసి వాళ్ళ మొహాన పెట్టి, ‘అట్లా చూస్తారేమండీ? పూఫ్ దిద్ది ఇవ్వండి కరెక్టు చేస్తానూ!’ అనటం... నీలాద్రి కేసులోనుంచి బెంకేశ్వర్లు అక్షరాత్రుకుపోవడమూ, వాళ్ళకు ఎప్పుడూ

హోరాహోరీ యుద్ధం కావటమూ... వెంకటేశ్వర్లు కేసులో అన్ని అక్షరాలూ ఉండికూడా ఒక్కటి దొరికేదికాదు — వాడి డిస్ట్రిబ్యూషన్ ...

పెస్సువాళ్ళు కథలు చెప్పటం మొదలుపెడితే వాటికి అంతుండదు. అదొక ప్రపంచం. అందులో ఘోరా లున్నాయి — ట్రెడిల్ లోపడి సాంబయ్య వ్రేళ్ళు నలిగి పోవటం లాంటివి. హాస్యం ఉన్నది-కిష్టిగాడు ఫారం లేక పోతే దానిమీద ఇంత దుమ్ముపోసి నీళ్ళు దిమ్మరించటం లాంటివి... కిష్టిగాడు లెను జస్టిఫై చెయ్యటం దగ్గిరనుంచీ సాంపే! హాఫ్ యం సెసులుకూడా ఏళ్ళమధ్య పెట్టి వంచి సిక్కులో కుక్కేవాడు! లేడ్లు, బ్రాన్ రూల్స్ ముక్కలు ముక్కలు చేసేవాడు!.... ప్రెస్ లో కీర్తిమంతులున్నారు. జగన్నాథం గ్యాలీలో సామాన్యంగా తప్పదొరికేదికాదు. రాజయ్య అయినా ట్రెడిల్ మన్ గాఘనకార్యాలు చేసినవాడే. ప్రెస్ ఆవరణలో శృంగారంకూడా ఉన్నది....

రంగారావు రాజయ్యతో బాటు ఎప్పుడు మాట్లాడ నారంభించాడో రంగారావుకే తెలియదు. సుందరంవచ్చి తన పెనకే కూచోవటంమటుకు అతనికి తెలుసు

ఆ మెరింటింటకుండా తనరొమ్ము. రంగారావుచేతికి తాకించి “ఈమాటల్లో మీరీ పూటతిండితినరెట్టా? తరవాత మాట్లాడుకోవచ్చు — ఆకలి మండిపోతాంది” అన్నది.

రంగారావు నీరసంగా లేచాడు. అతనికి సుందరం కేసి తిరగటానికింకా ధైర్యం చాలలేదు. “ఎక్కడికిపోదాం?” అన్నాడు తను రాజయ్యతో.

“మా ఇంటికి పోదాం.” అన్నది సుందరం.

ఇప్పుడు సుందరం ఇల్లెక్కడో కూడా రంగారావుకు తెలీదు. విచారిస్తే సులువుగా తెలిసేదే. కాని పొరుషం అడ్డొచ్చింది.

ఇంటికి తాళంపెట్టి ముగ్గురూ వీధిలోకి వచ్చాక రంగారావు కళ్లు అప్రయత్నంగా ఖాళీ టాక్సీలకోసం వెతికాయి. తనకుతానే హెచ్చరిక చేసుకుంటున్నట్టుగా, “బస్ స్టాండు దగ్గిరేలే” అన్నాడు.

“టాక్సీ!” అని సుందరం కేకేసింది. రంగారావుకు కనిపించని ఖాళీ బేబీటాక్సీ సుందరానికి కనిపించింది. ఆమె టాక్సీని పిలవగానే రంగారావుకు వెనకటి సుందరం-ముందు వెనకా ఆలోచించకుండా సిజరు పాకేట్లకూ, కిల్లీలకు, బీరు బుడ్లకూ డబ్బు పారేసే సుందరం చప్పున జ్ఞాపకంవచ్చింది.

ముగ్గురూ టాక్సీనక్కి సుందరం ఇంటికి వెళ్ళారు. తమ పాత ఇంటికి రెండిల్చివతలగా ఆ ప్రాంతంలోనే ఉంటున్నది సుందరం.

ఆమె పోయిరాజేసి అన్నంపెట్టి పక్కింటి కుర్రాడిచేత హోటలునుంచి కాఫీ తెప్పించింది. ముగ్గురూ తాటాకుల చాపమీదకూచొని నలిగిపోయిన పేకతో రమ్మిఆడారు.

“ముందు కార్యక్రమమేమిటి రంగయ్యా?” అన్నాడు రాజు ముక్కలు అటూ ఇటూ సర్దుకుంటూ.

రంగారావు జవాబు చెప్పటానికి కొంతవ్యవధి తీసుకుని, “ఏ ప్రెస్సులోనన్నా పనికికుదరాలి. బతకాలిగా?” అన్నాడు.

“ఇక్కడేనా?” అని రాజు అడిగాడు.

“ప్రెస్సులు దేశమంతటా ఉన్నాయిగా?”

“అవునులే. పూలమ్మినచోట కట్టెలమ్మటం! అదీ గాక ఈ పట్నంలో ప్రెస్సులు నాకేం నచ్చలా? నేను కూడా పట్నంలో ఉండిపోదామా అనుకున్నా కిందటిసారి వచ్చినప్పుడు. ఇక్కడ ప్రెడిల్మన్లందరూ మెషిన్లన్నయి కూచున్నారు. ఆటోమాటిక్ దానికది కాగితం అందుకుని అచ్చుకొట్టి, అదే డెలివరు చేస్తూనే మెషిన్లన్న బుల్లాడు పక్కన నిలబడి చూస్తూ ఉంటాడు. ఒకే షిఫ్టులో 20 వేల స్ప్రియికింగ్ చేస్తే మటుకు వాడిగొప్పేముందీ? వెనక అసలు శ్రమ ప్రెడిలేసేవాడిది. ఇప్పుడు కంపోజిటరుది... అయినా యంత్రాల రాజ్యమయింది. మన లలితాప్రెస్సు ప్రెడిలు జ్ఞాపకముందా, రంగయ్యా? ముగ్గురు కుర్రనాయాళ్లు కింద నుంచి తోస్తేగాని ఇంప్రెషనిచ్చేదికాదు—అంకిళ్ళు పెడి పోయిన ప్రెడిలు! ఈ మద్రాసు ప్రెస్సులో మెషిన్లకు ఉక్కపోయ్యకుండా ఫాన్లు పెడుతున్నారు!”

“కొయ్యి, రాజయ్యా?” అన్నది సుందరం ఆటీను రాణి కింగపడేస్తూ. చేతికింద ఉన్న రంగారావు అదివరకు అమె పారేసిన కళావరుజాకి ఎత్తుకున్న సంగతి ఆమె మరిచిపోయిందో, లేక కావాలనే పారేసిందో రాజుకు అర్థం కాలేదు. రంగారావు ఆటీనురాణి కూడా యెత్తుకోవటం చూసూ, “అబద్ధమనుకున్నావా సుందరమ్మా. ఇప్పుడు రా చూపిస్తా!” అన్నాడు

“మనం వచ్చేజన్మలో మంచి మిషనుగా పుట్టినా బాగుంటుందంటావ్?” అన్నది సుందరం.

“ఓ! ఆయుధపూజనాడైనా అలంకరించి పూజ చేస్తారు. నన్నడిగితే మంచి కారుగా పుట్టటం మంచిది. రోజూ కడిగి, ఆపేక్షగాతుడిచి, ప్రాణంకన్న యెక్కువగా చూసుకుంటారు” అన్నాడు రాజు.

“డిప్రీసియేషన్ సామ్మూ రాగానే అమ్మేస్తారు. డొక్టరైనాక ఈడ్చిపారేస్తారు” అన్నాడు రంగారావు ఎవరిమీదనో కసితో మాట్లాడుతున్నట్లు.

“డొక్టరైనాకకూడా కారు బతికేడంటదా, రాజన్నా?” అని సుందరం అడిగింది.

“కారు ఎప్పుడు చచ్చిందీ చెప్పటం కష్టం. చచ్చిందనుకున్న కారు మంచి పనిమంతుడి చేతికిస్తే ఆ పార్ట్లు ఈ పార్ట్లు మార్చి మళ్ళీ నడిపిస్తాడు” అన్నాడు రాజు డిక్లేరుచేస్తూ.

“ఏమైనా డొక్టర్కారుగా బతికేకన్న చచ్చిందే మేలు! ... మీరిద్దరూ ఆడుతూ ఉండండి” అంటూ అవతలికి వెళ్ళింది సుందరం.

“నీకేమని గాసింది?” అన్నాడు రంగారావు, ఆమె వెళ్ళినవేపు తల ఊపుతూ.

రాజు జేబులోఉన్న కాగితాలు తీసి, అందులో నుంచి ఒక కాగితం రంగారావు కిచ్చాడు.

పుత్తరంలో విశేషాలేమీలేవు. ఎవరిచేతనో రాయించినట్లున్నది. రంగారావు కంపెనీ దివాలా ఎత్తుతున్నదనీ, ఆతను చిక్కుల్లో పున్నాడనీ తాను విడిచి పెట్టి పోకుండా వుంటే ఇంతదూరందాకా వచ్చేదికాదనీ రాయించింది సుందరం.

ఆఖరు మాటకు రంగారావు నవ్వుకున్నాడు. అతను నాలుగు రోజుల క్రితం తీవ్రమైన మనస్సంక్షోభం పొందుతూ తన బుల్లితార కాస్త మనశ్శాంతి నిస్తుండేమోనని వాళ్ళ యింటికి వెళితే ఆమె కీచుగొంతుతో “ఏమన్నా అరంటు పనాండీ? మరేంలేదు. నేను ఫైవ్ మినిట్సులో బయటికెళ్ల బోతున్నానండీ. క్షమించి మరేమీ అనుకోకండీ!” అని తప్పుకున్నది; తన మీద అలిగి వెళ్ళిపోయిన సుందరం తననుగురించి బాధపడింది. అలిగి వెళ్ళిపోయినదనటంకూడా అన్యాయమే. పరిస్థితి దుర్భరమై వెళ్ళిపోయివుంటుంది. పొరపాటు తనదేకాని తాను ఎక్కడ గాడితప్పిందీ ఎంత ఆలోచించినా తెలియటంలేదు. జీవితంలో ఇటువంటివి తెలియటం కష్టమే—పుస్తకాలు రాసినంత సులువుకాదు.

పుత్తరం మడిచి రాజకిస్తూ రంగారావు “నీ సలహా ఏమిటి? నన్నేం చేయమంటావు?” అన్నాడు

“సినిమాలకి బలాదూరు చుట్టినట్టేనా?” అన్నాడు రాజు.

“కాకేమిటి? సినిమావాళ్ళు చెత్త పోగుమీద పారే సిన సగుకు ఎరువుగా కూడా పనికిరాదు. నేనింకా అదృష్ట

వంతుణ్ణి-సినిమాలో ఆటేకాలం నానలేదు. ఇరవైయేళ్లు సినిమాలో దాదాపు ప్రతిసినిమాలోనూ కనిపించి అకస్మాత్తుగా మాయమైనవాళ్ళు చచ్చిపోలేదు. అప్పుడప్పుడూ వీధుల్లోనూ, హోటళ్ళబయటా కనిపిస్తారు. వాళ్ళస్థితి చూస్తే నాకు వచ్చే ఆలోచనలు రాతకందవు. రాజూ! వీళ్ళల్లో చిల్లరనటులున్నారు, పేబాక్ వాళ్ళున్నారు, టెక్నిషియనులుకూడా వున్నారు. ఘోరం!... వాళ్ళల్లో కొందరికి ఇంకా పూర్తిగా ఆశ చావలేదు—మళ్ళీ ఛాయ వస్తుందన్న ఆశ కొనప్రాణంతోవుంది. వీళ్ళకు ఒక జర్నలిస్టు 'సినిమోపహతులు' అని పేరుపెట్టాడు... ఒకళ్ళదాకా ఎందుకూ? నాకు లేదూ? ఏమూలనో మనస్సు మళ్ళీ సినిమాలకు రాసే అవకాశం వస్తుందని ఆశపడుతూనే వుంది. కాని నా బుద్ధిమాత్రం ఆ ఛాయలకు వెళ్ళవద్దని హెచ్చరిస్తున్నది" అన్నాడు రంగారావు.

“దానికేమిటే? సినిమాలవాళ్ళు నిన్నూ మళ్ళీ పిలవరని రాసిపెట్టివుందా?... నవలలు రాసుకుంటూ కూచోలేనంటావా?” అన్నాడు రాజు.

“నా బతుకుతోబాటు బుర్రకూడా ఏదోవచ్చింది రాజూ. ప్రొడక్షను అనుకున్నప్పటినుంచీ నాలో రాసేశక్తి పోయింది. అందరికీ స్క్రిప్టు రాయటానికి తయారయినవాణ్ణి నాకోసం నేను కథ ఆలోచించలేకపోయినానంటే నమ్ము! నీ నవలల్లో ఏదో ఒకటి తీసుకోరాదా అని కొందరు సలహాయిచ్చారు, కాని అవన్నీ చెత్తగాకనిపించాయి.

ఒక్కటికూడా సినిమాకు పనికిరాదనిపించింది. అటువంటి నవలలు రాసి రొతగాడనిపించుకున్నందుకు సిగ్గేసింది — దాచకుండా చెబుతున్నాను... ఏదో విషంతాగి బుర్ర తారుమారయినట్టే!”

“అన్నట్టు ఆ పబ్లిషరుదగ్గర డబ్బుతీసుకొచ్చా. పేజీకి అరరూపాయి చొప్పున ఇచ్చాడు మూడువందలు. ఇంకో పద్దోషరకో రావా లేమో—అవే వుంచుకోలే అన్నా!” అంటూ రాజు గోడచిలక్కి తగిలించిన చేతిసంచీలోనుంచి మూడు పుస్తకాలూ, మూడు నూరురూపాయలనోట్లూ తీసి రంగారావుకిచ్చాడు.

“వాళ్లు అచ్చునెయ్యని పుస్తకం ఇంకో పబ్లిషరు కిచ్చా. కాస్త మంచిపబ్లిషరు. పేజీకి రూపాయిస్తానన్నాడు ధర్మాత్ముడు! ... కనకా పుస్తకాలమీదికి కాస్త బుద్ధి మళ్ళించు” అని రాజు నీతి బోధించాడు.

రంగారావు చేతిలో నోట్ల కేసిచూస్తూ తనమనసులో అంచనా వేసుకున్నాడు. ఏదా రేళ్ళ కృషిఫలితం. పుస్తకాలమీద ఇప్పటికి వచ్చినది మూడొందలు. ఇంకో రెండు వందలు వస్తాయనుకున్నా అంతాకలిసి అయిదువందలు: కథలుగానూ, సీరియల్స్ గానూ ప్రతికలవాళ్ళు వేసుకున్నప్పు డిచ్చినది మహావుంటే నాలుగువందలుండేను. అదికూడా కలిపినా తొమ్మిదివందలు. ఏడాదికి సుమారు నూటయాభై సంపాదన! ఇది వృత్తిగా పెట్టుకోమంటాడు రాజు.

“లాభంలేదు రాజూ. వెనకటి పత్రికలు ఒక రాసే వాణ్ణి పట్టుకుంటే వదిలేవికావు. ఇప్పటి పత్రికలు కాస్త డబ్బులిచ్చేవి-రాసేవాడికి ఎక్కడ పేరొచ్చిపోతుందో నన్నట్టుంటున్నాయని చెబుతున్నారు. అదీగాక నన్ను కమ్యూనిష్టుని ముద్దరేసేశారు!”

“నిన్నా!” అన్నాడు రాజు నవ్వుతూ.

“ఏ పెట్టుబడిదారన్నా డబ్బు ఎక్కెస్తే కోర్టుకెళ్ళినా నువ్వు కమ్యూనిష్టువే! ఆ ముద సంపాదించటానికి పెద్దగా ఎర్రజెండా పట్టుకు తిగక్కర్లేదు.”

“మా సీతారామయ్యగారే నయమన్నమాట. ఆయనకు కమ్యూనిజమంటే కోపమేగాని, “ప్రెస్సులో కాస్త బాగా పనిచేసేది కమ్యూనిష్టు కురాళ్ళే. ఎందు చేతరా రాజూ?” అని అడిగాడు. “ఇదుగో, సీతారామయ్య గారూ, మీరు కమ్యూనిజానికి భలే సర్టిఫికెటిస్తున్నారు!” అన్నా..

రంగారావు నవ్వి “తెలంగాణాలో కూడా ఒకాయన ఏదో నూటింగులో మాట్లాడుతూ, “అదేంచిత్రమో ఈ కవితాకన్య కమ్యూనిస్టులను వలచింది” అన్నట్ట. ఈ సర్టిఫికేట్లు దాచివుంచుకోవలసినవే!” అన్నాడు.

రాజు కాస్త ఆలోచించి “పోనీ నువ్వు కారుడ్రైవు చేసుకుని బతికినా బతకొచ్చే!” అన్నాడు.

రంగారావు మనసులో ఏదో తలుపు తెరిచినట్టయింది.

“నువు కారుకొన్నప్పుడు ద్రయివింగు నేర్చుకుని
లై సెన్సుకూడా తీసుకున్నావుటగా? సుందరమ్మన్నది.”
అన్నాడురాజు.

“అవును రాజూ! ఏ ప్రాధ్యూసరు దగ్గరన్నా చేరి
ప్రాడక్షను కారు నడపొచ్చు. ఎవరన్నా అడిగితే ఫలాని
ప్రాడక్షను నా చేతిమీదిగానే నడుస్తున్నదని కూడా
చెప్పొచ్చు.

రాజూ, రంగారావు విరగబడి నవ్వారు. రంగా
రావు నవ్వు సహజమైనది కాదు - అతని హృదయంలో
పేరుకున్న కశ్మలం కరిగి బయటికి రావటంవల్ల వచ్చిన
అసహజమైన నవ్వు. అది అతని ఆరోగ్యానికి మంచిది.

రంగారావు కాస్త కాస్తే మామూలు మసిషి అవు
తూండటం గమనించి తృప్తి పడ్డాడు.

“ఇద్దరూ మఱిచి కులాసామీదున్నారే. తిండికి
లేవంక్షి” అంటూ సుందరం వాళ్లున్న చోటికి వచ్చి,
రంగారావు చేతులో ఉన్న నోట్లు లాక్కుంటూ, “డబ్బు
మొహమే చూడ లేదెట్టా?” అని వాటిని తీసుకు పోయి
ఎందులోనో దాచింది.

“ఏమైనా నువు పట్నంవదలకు; నాలుగురోజులు
బెట్టుచేస్తే ఏం గనక, ఈ సినిమావాళ్ళకు నీ దగ్గరికి రాక
పోరు. మనిషిరక్తం మరిగిన పులులనుకో; నువు రాసిన

పిక్కర్లకు ఒకటి రెంటికి డబ్బాచ్చినమాట వాళ్ళు మరచి పోతారనుకున్నావా! దొరికితే ఏదన్నా పనిచెయ్యి-దొరక్కపోతే కూచుని రాసుకో. సుందరమయినా చేతులు కట్టుకు కూర్చోలేదుగా? మీకు బరక్కపోదు... ఏవంటా?" అని రాజు హితవు చెప్పాడు.

ఆ రాత్రి రంగారావు రాజును మెయిల్ ఎక్కించి ఇంటికి తిరిగి వచ్చేటప్పటికి సుందరం దీపం వేసుకుని రంగారావు పుస్తకాల్లో ఒకటి చదువుతున్నది. ఆమె అది పరకెన్నడూ అతని రచనలు చదివిందిలేదు.

రంగారావు తలుపు గడియేసి దీపం ఆర్పేశాడు.

“ఏయ్!” అని సుందరం కేకపెట్టింది.

“నువ్వే ఏయ్! ఉండు, నీ సంగతి చెబుతా!” అంటూ చీకట్లో రంగారావు సుందరాన్ని సమీపించాడు.

రీచయిత యితర నవలలు

* కొత్త అల్లుడు

* కొత్త కోడలు

* చదువు

* ప్రేమించిన మనిషి

* పంచ కళ్యాణి

* సరితాదేవి డైరీ

* భూత భవిష్యత్తులు

ENDAMAAVULU

(NOVEL)

**KODAVATIGANTI
KUTUMBA RAO**

Rs. 1-50

**NAVODAYA
PUBLISHERS,
VIJAYAWADA-2.**

TITLE PRINTED AT
VIJAYA PRESS - VIJAYAWADA-2.

